

સુભાષસિંહ યાને

૧૪-૨-૧૯૨૧

ગઝલ ગજના

C-૧૧૨૨

અહા આ! ઈશકનેલાણી, સફર હ્યાં હ્યાં લગાવે છે ?
વિરહની વેદના આપી, અસોને કો દેખાવે છે ?

કિં. ૦-૮-૦

ગુજરાતી ભાષામાં લખેલું છે.

મળશે—ભાઈલાલ છગનલાલ વ્યાસ, બેરસદ-ગુજરાત

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશ્ટ્ર વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૧૧૨ વાર્ષિક

પુસ્તકનું નામ ગાંધી ૫ ગાંધી

વિષય ૬-૧૪

શ્રી કૃષ્ણ:

“ મુંબાઈમાં લોકપ્રિય થઈ પડેલી.”

રમુછદાર પોણોસો ગઝલોનો ભંડાર

સુખી કુટુંબો માટે

સુબોધસિંહ યાને

ગઝલ-ગર્જના

લેખક મુદ્રક પ્રકાશક.

ભાઈલાલ છગનલાલ વ્યાસ માતરવાલા.

હાલ મું. બોરસદ છ. ખેડા (ગુજરાત).

(બુકસેલરોએ પોતાનાં શીરનામાં લેખ ઉપર મોકલવાં).

આવૃત્તિ ૧ લી.

પ્રત. ૨૦૦૦

સને ૧૯૨૦

રૂ. કિંમત ૦-૮-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ
અમદાવાદ

ગુજરાતી કોપીરાઈટ સંગ્રહ

શ્રી 'સત્યવિજય' પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં સા. સાંકલયંદ હરીલાલે છાપ્યું.

કે. પાંચકૂના નવાદરવાળા—અમદાવાદ.

કર્તાએ સર્વ હક સ્વાધીન રાખ્યા છે.

જરા કાન દઈ સાંભળજો ?

અમારે કહેવું કે છે આની અંદર સંસારિક, વ્યવહારિક અને ભક્તિરસથી છલકાતી સુંદર ગઝલોએ લોકોનાં મન એટલાં બધાં આકર્ષાયાં છે કે છપ્પાતાં જ તેની બે હજાર કોપીના ગ્રાહકો—બુકસેલરો થઈ ગયા, કયો માણસ આઠ આનામાં પોતાની લાયબ્રેરીને શોભાવનાર ઘડીલર હસાવી આનન્દ આપનાર આ ગ્રંથને ના સ્વીકારે ?

મહાત્મા ગાંધીજીના શબ્દોમાં કહીએ તો “ સારી ભાષામાં ઘરગથુ કવિતાવાળાં પુસ્તકોની ખાસ જરૂર છે.”

મુખ્યાંજી ભાઈલાલ ઇગનલાલ વ્યાસ.

બોરસદ જી. ખેડા.

બુકસેલરોએ ઉપરના શીરનામેથી આ પુસ્તક કમી-શનથી વેચવા મંગાવો.

હમારાં પુસ્તકો—શ્રીવલ્લભાખ્યાન સત્રીક. ૧—૦—૦

ભક્તિ સુબોધ ગદ્યપદ્યમાલા ૦—૪—૦

પુદ્ગિસુધાકર. ૦—૧૦—૦

ગઝલોની અનુક્રમણિકા.

નંબર	ગઝલ	પૃષ્ઠ	નંબર	ગઝલ	પૃષ્ઠ.
૧	કનૈયા કૃષ્ણ વિષ્ણુ કોઈ.	૧	૨૨	નખજો ઘણી રાંડ ઉપર સુરે.	૨૮
૨	વિયોગીનીની પત્રિકા.	૩	૨૩	ઉત્કંઠિતા ...	૩૦
૩	વિયોગીનીની દીવાળી.	૬	૨૪	ભૂખ્યો ખાઈલુ.	૩૨
૪	સાઈ શું? નહિ સાઈ શું.	૪	૨૫	મસ્તાન. ...	૩૩
૫	પ્રેમની વાત.	૭	૨૬	છબને શિખામણુ.	૩૫
૬	વાંછી દશાની વીટંબણુ.	૮	૨૭	શ્રીકૃષ્ણ અને રાધા.	૩૫
૭	શંખણીનો સીતમ.	૯	૨૮	આશુક-માશુક.	૩૫
૮	ગુરૂ કેમ થાશે હા ?	૯	૨૯	જરા વિચાર કર.	૩૮
૯	આશકી	૧૦	૩૦	કહેણી એવી કરણી રાખવી.	૪૦
૧૦	પરનારીની પ્રીતિ. ...	૧૧	૩૧	પતિવ્રતા. ...	૪૧
૧૧	જનેતા રત્ન તું જણજે.	૧૨	૩૨	„ ...	૪૨
૧૨	કૃપા. ...	૧૨	૩૩	મસ્તાન. ...	૪૩
૧૩	વાંસળી વાતો ...	૧૩	૩૪	પ્રભુને ભજો. ...	૪૪
૧૪	સંપ ! ...	૧૪	૩૫	કન્યાવિક્રમ યાને મુદાનો	
૧૫	જે કરવું તે પુર કરવું.	૧૬		ખલાપો. ...	૪૫
૧૬	પિતા શરીથી પરણે છે.	૧૬	૩૬	સમય વિષ્ણુ ના શોભે...	૪૬
૧૭	શાણી સતીની શિખામણુ.	૧૯	૩૭	સાસરે જતીને શિખામણુ.	૪૮
૧૮	પતિને લાગેલી શિખામણુ.	૨૦	૩૮	કન્યાવિક્રમનો પોકાર. ...	૫૦
૧૯	દિવાની દુનીયા...	૨૧	૩૯	પોલપોલ. ...	૫૫
૨૦	પ્રેમની ખીડા. ...	૨૩	૪૦	પ્રેમ, પ્રેમ, પ્રેમ. ...	૫૫
૨૧	મહેર કર મોખવારી તું...	૨૪	૪૧	નવોદા. ...	૫૮

મનોહર વાંસળીવાળા, બટાઉને જતાં રોક્યો;
 ઘવાણું કેણુ રાખેરે? કનૈયા કૃષ્ણ વિણુ કોઈ?
 ખરે રસ છેક છલકેછે, મઝા જોખન તણી જાયે;
 નથી કો' લુટનારે રે? કનૈયા કૃષ્ણ વિણુ કોઈ?
 અમે મસ્તાન થઈ ફરીયે, ખર્ચે બલવિરના બળથી;
 નથી કો' ટોકનારે રે? કનૈયા કૃષ્ણ વિણુ કોઈ?
 નથી કો' જ્ઞાનની પોથી, અમારે જાણુવી જોવી;
 પ્રેમ ભક્તિ બતાવે ના, કનૈયા કૃષ્ણ વિણુ કોઈ?
 મને તે પ્રેમ વિણુ ભક્તિ લસેછે લુખીને લલ્લી;
 કરે ના કામ પાકુરે, કનૈયા કૃષ્ણ વિણુ કોઈ?
 કરોડો કોસનું અંતર, ચોગી સન્યાસી સાધુનો
 પ્રેમને ના ચુખે ખીજા, કનૈયા કૃષ્ણ વિણુ કોઈ?
 રમીશું ને જમીશું રે ! આઢશું પહેરશું પ્રેમી;
 જપુ ના જાપમાં ખીજો, કનૈયા કૃષ્ણ વિણુ કોઈ?
 ખરો દૃઢ પ્રેમ કાતિલ આ, નથી કાચો નથી પોચો;
 નથી ભઈલાલ ભય કરવો, કનૈયા કૃષ્ણ વિણુ કોઈ?

‘ પતિ વિચોગિણીની ’ પત્રિકા ?

(ગઝલ સોરઠી.)

—આ પત્રિકામાં શું લખું—

ધગ ધગ ધિક્કી છાતી ધુળે, નયને વહે છે નિરરે ?
 અકળાયિને મુઝાઉરે ? આ પત્રિકામાં શું લખું ?
 અવધિ મટી આવ્યા તણી, બાળા બીજી ત્યાં શું મળી ?
 વિસરી ગયા બહાલા મને, આ પત્રિકામાં શું લખું ?
 તોડી પુરવની પ્રીતડી, નવલી નવિ નથી ત્યાં કરી ?
 વિષુ મૂલની દાસી તણ, આ પત્રિકામાં શું લખું ?
 પ્રેમ ફાંસી હું ગળામાં, નાંખી ક્યાં નથી જાણતા;
 ઘચડાય ગાંઠ પડી ઘણી, આ પત્રિકામાં શું લખું ?
 પીડાઉ પિંડ પડે નહીં, જળ વિના જ્યમ માછલી;
 દીલમાં દયા કંઈ લાવજો, આ પત્રિકામાં લખું ?
 લખતાં મને ના આવડે, અબળા તણો અવતાર હા ?
 છો ખુદ્દિ શિલ વિચારજો, આ પત્રિકામાં શું લખું ?
 વિગાઢ વિરહિ વેદનાથી, તન તપે અંગાર સમ.
 ઔષધ મળે ના એકરે ? આ પત્રિકામાં શું લખું ?
 નણુદી અને સાસુ મળી, વિજ્ઞાન વેદ જતાવતાં;
 ના રોગ જડતો કાંચરે ! આ પત્રિકામાં શું લખું ?
 હું દીન શરણાંગત સદા, પરણી તમોને પધણી;

હો દીનના દીનેશરે ! આ પત્રિકામાં શું લખું ?
 ગ્રંથે નહિ ધરખાર આ-ગોવિન્દ ! ક્યાં શોધુ હવે;
 ફાંસી ગળે લઈ ક્યાં જવું, આ પત્રિકામાં શું લખું ?

* * * *

ગદગદ ગિરાથી આટલું, લખતાં પડી બે ભાનમાં
 તતકાળ ત્યાં આવ્યા પતિ, છે સ્નેહના સાચા રખું ?
 પીડા થકી પીડાયલી, ખ્યારી અચેતન બેઠને;
 બહુ બહાલથી વળગી પડયા, આંસુ ખરે છે રોધને.
 આંધળ પડયું છે પથરે, જ્યમ વિજળી પાવર મળે;
 સૂચેત થઈ મોહન મદયા, છો સ્નેહના સાચા રખું ?
 ના બાણશો વાંચક વિનોદી, ખ્યાર લોકિક ખ્યારીનો;
 ભઈલાલ કહે છે નિત્ય એ-શ્રીરાધિકા વિહારીનો.

સારું શું ? અને નહિ સારું શું ?

(રાગ નૃસિંહમે'તાની લાવણી.)

શરણ પ્રભુનું સાચું બહાણ, રૂપે રસીલું બહુ સારું ?
 મનુષ્ય જન્મની પળને ઘડીયો, પ્રભુ માટે બેઠો સારું ?
 કપટ જુઠા પાપોને છોડી, સદાચરણ સેવ્યું સારું ?
 પરનારીથી ખ્યાર કરી, પાછળ પસ્તાવું નહિ સારું ?
 વચન દઈને વાંકું વદવું, તેથી મરવું બહુ સારું ?
 દુષ્ટ જનોનો સંગ કરીને, સાથે ફરવું નહિ સારું ?

સ્વજન મિત્રથી હૃદય છુપાવી, દુઃખે ડુબવું નહિ સારું ?
 ઘરનો ભેદ શત્રુને આપી, શાન્ત થવું તે નહિ સારું ?
 અદકુ 'બર્ચ' આવરા કરતાં, કદી કરો તે નહિ સારું ?
 પ્રતિષ્ઠા માટે પરમારથનું, કામ કરો તે નહિ સારું ?
 શાસ્ત્ર સનાતન કૃણધર્મનું, બીજા ઉખાડવું નહિ સારું ?
 નવા પંથની પોથી વાંચી, તેમાં પળવું નહિ સારું ?
 પરધનની લાલચમાં લપટી, બેઠાં ખાવું નહિ સારું ?
 ઠરી પરીશ્રમ પૈસો લાવી, પોષણ કરવું બહુ સારું ?
 આહર વિષુ પરધર આથડવું, અરે મુસાફર ! નહિ સારું ?
 ઘર આવ્યાને આહર આપી, દીલ દુભાવું નહિ સારું ?
 પુછ્યા વિષુ પરધરનું પોથું, સરખું લેવું નહિ સારું ?
 બીણી વાતનો ઝગડો કરીને, કોરટ ચઢવું નહિ સારું ?
 વાત પુરી ખાંતે બાણ્યા વિષુ, વચમાં વદવું નહિ સારું ?
 દોષ કરી પોતે સરકી જઈ, પરદુ ખ દેવું નહિ સારું ?
 રણસંગ્રામે ચડીને કોદી, કાયર થાવું નહિ સારું ?
 અદકુ દુઃખ પડે અંગે પર, પણ તે સૌ સહેવું સારું ?
 સદ્દિમાં સૌ અંશ પ્રભુના, બાણી સમ રેવું સારું ?
 આત્મા કોઈનો રીબાવીને, પ્રસન્ન થવું તે નહિ સારું ?
 માતૃપિતા પ્રભુ ગુરુની આગળ, છળથી રેવું નહિ સારું ?
 કૃષ્ણ કૃષ્ણમય કાયા કરતાં, પાછા પડવું નહિ સારું ?
 સત્સંગ મંડલ મધ્યે જાતાં, પ્રમાદ કરે તે નહિ સારું ?

અરિથી અઢકુ કામ કરણુ, ઇન્દ્રિ વશ થાવું નહિ સારું ?
જ્ઞાનયોગ વેરાગ્યે પેશી, પ્રભુ તને તે નહિ સારું ?
જાણી જગ પાણી પરપોટે, કૃષ્ણ શરણુ થાવું સારું ?
ભઈલાલ કહે ભવના બંધનમાં, ફસાઈ રેવું નહિ સારું ?

વિયોગી વનિતાની દિપોત્સવી ?

(ગઝલ સોરઠી.)

પ્રિયતમ વસો પરદેશમાં, કરી વાયદા દિન ચારના;
રે ! રાહ જોતાં રડી રહું, સુખકાર ક્યારે આવશે ?
દિપોત્સવીના દિનમાં, વિધ વિધ રીતે સૌ મહાલશે;
વિરહે ધરે ના વસરે ! દુઃખહાર ક્યારે આવશે ?
ફરશે સખી દેવાંગના, સરખી ધરી શણગારને;
હું ધિકીને ધિકાવશે, શણગાર ક્યારે આવશે ?
ચકલે અને ચૌટે બધે, આતસ તણા રંગ જામીયો;
ત્યાં સાથે રાખી હર્ષથી, ફરનાર ક્યારે આવશે ?
ડીઘી રસોઈ અવનવી, આવ્યા તણી આશા ભરી;
પણ આંસુડાં અઢકાં પડે, લેહોનાર ક્યારે આવશે ?
મગદળ અને મેંસુર છુલ્લરા, પુરી પેંડા મેં ક્યાં;
જમવા વખત વહી જાય છે, જમનાર ક્યારે આવશે ?
ઝખકી ઉઠુ સુતિ સેજમાં, નિદ્રા ન સેવું નેનમાં;

અરૂંખે જઈને આંખતી, દીલદાર ક્યારે આવશે ?
હે નાથ ! સાથ સદા રહો, વેઠાયના આ વેદના;
દયા કરી દીનની પરે, દીનેશ ક્યારે આવશે ?

* * * * *
જાણી પરવ દિપોત્સવી, પ્રભુજી પધાયાં મંદિરે;
સર્વાગથી ભેટી પડી, કે' બહાલીડા નિભાવશે ?

(અજળ છે પ્રેમની વાતો ?)

(ગઝલ.)

અજળ છે પ્રેમની વાતો, ગજળ ખાવી પડે લાતો;
તથાપિ ના છુટે નાતો, અજળ છે પ્રેમની વાતો ?
થવાનો સેજમાં થાતો, નથી દીઠો પછી બાતો;
પ્રેમ એ પ્રેમીને ખાતો, અજળ છે પ્રેમની વાતો ?
ભરેલી પીઠા છે ભારે, તથાપિ પાંડિતો ધારે;
સહે દુઃખ તોયના ટારે, અજળ છે પ્રેમની વાતો ?
નહીં સમજ્યા વિષે આવે, અજળ એ વસ્તુ કંઈ કહાવે;
વિતે છે તોય પણ ભાવે, અજળ છે પ્રેમની વાતો ?
ખધે ભઈલાલના સ્વામી, વિના છે પ્રીતમાં પીઠા;
વિભુ વિષુ દુઃખમય કીડા, અજળ છે પ્રેમની વાતો ?

વાંકી દશાની વિટમ્બણા?

(ગઝલ સોરઠી.)

વાંકી દશા થાતાં બધેથી, વંક વાયુ વાય છે,
વાંકો દિવસ આવે પછા, સૌ રનેહીયો બદલાય છે.
બુદ્ધિ રૂઢી બુંડી બને, સ્થિર ચિત્ત તે ચમકાય છે;
દુઃખડાં પડે હરિયાવસમ, અંતર અતિ અકળાય છે.
ઉધમ સુઝેના એક પણ, શત્રુ શિરે બહુ થાય છે;
ભાઈલાલ કહે એ બાણને, વાંકી દશાનો ન્યાય છે.
પત્નિ તણ દે પ્રેમને, બહાલાં સગાં વંકાય છે;
રાખે હરિ તેની રહે, નહીંતો ઘણા રીખાય છે.
નિજ માન મયોદા મટે, લક્ષ્મી બધી લૂંટાય છે;
અંતર ઉઠે અંગારરે? વાંકા ગ્રહો ને થાય છે.
જગદીશને શિર દોષ દેવો, એ અતિ અન્યાય છે;
ભાઈલાલ કહે એ બાણને, વાંકી દશાનો ન્યાય છે.

શંખણીનો સિતમ?

(ગઝલ.)

પતિને શંખણી પત્ની, પજવતાં પાછી ના પહતી;
દયાળુ સ્વામીના સામે, કમર બાંધી સદા લહતી.

ઘુઘવતી ઘોર ઘાંટાથી, હુપદ ધારી ઘણું ગાળે;
 શિખામણ ના સુણે કોની, લજવી ના જરા લાળે.
 લલે વારો ન લોજનમાં, મળે ના ખરે ટાણે;
 કહેવા જાય કંઈ સ્વામી, પછાડે વાઠકી બાણે.
 વગોવે કંથને મિથ્યા, રસાલો ના મળે ઘરમાં;
 પિયર નાશી છુટું આળે, કહે છે એમ તે છરમાં.
 જણેલાં છોકરાં કેરૂં, જતન ના લેશ પણ કરતી;
 વડીલોં યા ઇજતદારો, તણીના લાજ કે ધરતી.
 પતિનો દોષ શોધોને, રડયો મૂર્ખો કહી બોલે;
 ખુમારી રાખતી એવી, નથી કો નાર મમ તોલે.
 પિયરનાં કો સગાં આવે, જની ત્યાં જાય તે વકરી;
 કહે ભઈલાલ દુર્ભાગ્યે, મળાં એ વાઘણી વકરી.

(ગુરૂ કેમ યાશે હા?)

(ગજલ.)

—નથી તૃષ્ણા અરે ! જાતી—

હવે તો બોધ આપોને, સતાવે છે રીખાવેરે !
 નથી તૃષ્ણા અરે ? જાતી, ગુરૂ કેમ યાશે હા ?
 ચયાં કાળાં તણાં ધોળાં, પડે છે કાંત પણ સુખથી;
 વળી કંઈ કંપવા જબકે, ગુરૂ કેમ યાશે હા ?

કણ્માં ખેર મારે છે, અશક્તિ છેક આવી છે;
 તથાપિ ના મટે તૃષ્ણા, ગુરૂં કેમ થાશે હા ?
 કશા પણ રાહુની ચાલે, બધા દુઃખમાં ઉમેરોએ:
 ઘરનાં ખાસકે મારે, ગુરૂં કેમ થાશે હા ?
 કહે આ કંઠને બેયો, ચડે છે શ્વાસ પણ તેવો;
 અરેરે ના મટે તૃષ્ણા, ગુરૂં કેમ થાશે હા ?
 ખતાવો ઈલિમ કે એવો, તુટી જાયે બધી તૃષ્ણા;
 કહે ભઈલાલ ચો બહાલા, ગુરૂં કેમ થાશે હા ?

(ગયો કયાં આશકી મારો !)

(ગઝલ.)

મરોરી ખાંહ મારી હા ? પછી રસમાં જબોળીરે;
 છીનાવી શિરથી મટુકી, ગયો કયાં આશકી મારો ?
 ફરી આવી અચાનકરે ! ભરી મુજ ખાંધી હું લોળી;
 મુકાવીને બધી માઝા, ગયો કયાં આશકી મારો ?
 અજબ જાહે કરી મુજને, રમાડી રાસ હોળીરે;
 કરી ઘાયલ ઘણેરી રે ? ગયો કયાં આશકી મારો ?
 છુટી ગઈ છે નિવી અંથી. તુટી છે માળ ચોમેરે;
 મહન અગ્નિ મહી ફેંકી, ગયો કયાં આશકી મારો ?

*

*

*

*

*

તદા ત્યાં આશકી દીઠા, પરમ આનંદ કરનારા;
 અદેયપદ છેક દેનારા, પધારો આશકી મારા ?
 મનોહર મેનકા જેવી, તમે દેખી રૂપાળી થૈ;
 તમારો પ્રેમ પીવો છે; પધારો આશકી મારા ?
 મહન અગ્નિ થકી ઝરતી, વિરહ ધારે છુંદાતીતી;
 હઈ હર્શન ઉગારીરે, પધારો આશકી મારા ?
 ધણા આનંદના ઉભરે, આશકી કંઠમાં લટકી;
 પરમ આનંદ છાયોરે, પધારો આશકી મારા ?

પરનારીની પ્રીતિ ?

(રાગ સારંગ.)

પરનારીની પ્રીત, પેટ ભરી માર ખવાવે,
 વગર વિચારે મુંઢ, નર્કના દ્વાર ખુલાવે.
 આળસ ઉઘ ન થાય, પર સ્ત્રી નેહ ચતામાં;
 દોલત ધન હુંટાય. વાર નહિં લાજ જતામાં.
 મુરખ વેઠે નર્ક, મરણ વિણ નારી નેહે.
 ભઈલાલ તણી શુભ વાત, સમજન સૌ વીણી લેહે.

जनेता रत्न तुं जखुने ?

(गजल.)

जखेतो रत्न तुं जखुने, जनेता रत्न तुं जखुने ?
 नही काइर न कंकासु, नही कंजुस तुं पासु;
 शिव संतोष पखु दानी, जनेता रत्न तुं जखुने ?
 बडे आनदनी न्हेरी, भजे ना भित्र के न्हेरी;
 सदा रडे लकितनी ल्हेरी, जनेता रत्न तुं जखुने ?
 परम पदनी प्रीति पाजे, जघे सभ लावना राजे;
 परम रसने सुजे आजे, जनेता रत्न तुं जखुने ?
 तभो गुण ना कहि राजे, बधारी विश्वमां भाजे;
 बछी गोविंद गुण गातो, जखेतो रत्न तुं जखुने ?

कृपा हमपें बनी चाहिये ?

(गजल.)

हमारे कृष्णके तुमहो, कृपा हमपें बनी चाहिये ?
 हमारे हिंदके तुमहो, हमारे इशकके तुमहो ?
 हमारे प्राण समसर हो, कृपा हमपें बनी चाहिये ?
 हरिहर राम ओर कुछ कहो, हमारे कृष्णके सब हैं;
 भले तुम चाय जाके हो, कृपा हमपें बनी चाहिये ?

મલે ભારતકી કુસવકો, દિવાના દિવ્ય કામોસે,
 હમેં પરવા ન નામોસે, કૃપા હમપેં બની ચહિયે ?
 મિલીહેં ચશ્મ જો જીસસે, કરેંગેં વાત સબ ઈસસે;
 કહેંગેં કાહેકો કીસસે, કૃપા હમપેં બની ચહિયે ?
 અવે હોનાર સો હોગી, બનેમેં રોગીયા ભોગી;
 યદા દીલદારકે જોગી, કૃપા હમપેં બની ચહિયે ?

અરે આ ! કેાણુ છે ઉભો, કપટમય
 વાંસળી વાતો !

—ગઝલ—

કલેબને લીધુ કેરી, દુઃખે છે પાંસળીમાં તો;
 અરે આ ! કેાણુ છે ઉભો, કપટમય વાંસળી વાતો ?
 થઈ બેઠી ફરે હું તો, ગમે ધરનાર ના જાવું;
 મને એ નાહ પ્યારો છે, પડયું મુકી પીવું જાવું;
 મલ્યું છે એ થકી મનડું, થયું છે દેહથી ન્યારું;
 તથાપિ શું નડે આંટી, ઉરે સંતાપ એ ધારું;
 પ્રેમીના પ્રેમમાં બીજી, ભલે ખાવી પડે લાતો;
 અરે આ ! કેાણુ છે ઉભો, કપટમય વાંસળી વાતો ?
 ભગનીને જાત સુત સામુ, નણુદની છે નહિ પરવા;

મધુર મુખ વાટિકા મધ્યે, મને લાગી લગન ફરવા
 ફેડાં પુષ્પો ખીલ્યાં તેમાં, અલિ ગુંજારને કરતો
 ઉગ્યો છે ચંદ્ર આ કેવો, શિરે અહિરાજને ધરતો
 યની તરબોળ હું પુરી, વેગ રોક્યો ન રોકતો
 અરે આ ? કોણ છે ઉભો, કપટમય વાંસળી વાતો
 દુરીજન છો બંકે બીજી, બનીછું શુદ્ધ બહુ રીતે
 મળી ગઈ છેક મોહનમાં, બધી મનસા તજી બિતે
 હવે વિચાર ના આવે, વિષય ભરીયા કદા ચિંત
 નથી કંઈ કામના મારે, નિભાવો નેહની રીતે
 લઈ સંસારથી તારી, કૃપાથી ભેટીયો નાતો
 કનૈયો કૃષ્ણ આતો છે, કપટમય વાંસળી વાતો

(સંપ વિષે.)

—રાગ નરસિંહમહેતાની લાવણીનો—

સંપ વિના નહિં જગમાં જંપજ, રંક અને માનવ મોટા;
 સંપીછું જનમંડલ શોભે, દેવી દુર્ગન છે ખોટા.
 સંપ વિના જંપી ના બેઠો, દુર્યોધન સરખો નૃપ બેઠ;
 સંપ વિના ધરખાર હુંગાયે, રખડે રણમાંહી નિજ ફેઠ.
 સંપ વિના લક્ષ્મિ પણ લાજે, ત્હારી મારી થાતાં છેક;
 સંપ વિના પ્રલય પોતાનું, બાણી કરતા એકાએક.

સંપ વિનાના બન્યા ખાયલા, તનમન અર્પી પરને હાય;
 સંપ વિના લઢી સડી રડી નૃપ, મુવા પરસ્પર સર્વે સાથ. ૪
 સંપ વિના સર્વે કામોમાં, હૈયે હાય રહે ઝાઝી;
 સંપ વિનાનું શરી રાજ્ય પણ, સમયે ઉઠે ના ગાજી. ૫
 સંપ વિના મૃત્યુ વિણ મરીયા, રાવણ હિરણ્યકશ્યપરાય;
 સંપ વિના ઘટી પુણ્ય પૂર્વાનાં, આયુષ પણ ઓછું થઈ જાય. ૬
 સંપ વિના સંસાર વિષે નવ, સંરખુ સુખડું કોઈ લહે;
 સંપ વિના ભઈ બાપ બુવેના, વધ કરવા ચિત્તમાંજ ચહે. ૭
 સંપ વિના શાણા પંડિત પણ, બહેળી દુઝ્યામાં પડતા;
 સંપ વિના જગ માન ગુમાવી, મિત્ર કલહ બહેચી લડતા. ૮
 સંપ વિનાની સૃષ્ટિ થાતાં, સ્વર્ગ તણી ઇચ્છા સટે;
 સંપીલું જો ફૂલ થાય તો, સ્વર્ગ તણું સુખ અહિં પડે. ૯
 સંપ સરીખુ સુખડું સર્વે, સ્થળમાં શોધ્યું નહિ જડતું;
 સંપ થકી અગવડ રહે અળગી, દુશ્મન પણ અટકે નડતું. ૧૦
 સંપ વિષે છે સર્વે સિદ્ધિ, સંપે શ્રી પ્રભુ છે સરસા;
 સંપે જંપ મળે પ્રભુ જપવા, તરંગના આપે નરસા. ૧૧
 સંપ થકી શ્રી હરિની સેવા, નિર્વિધને ફડી થાયે;
 સંપ થકી સૌ સુલભ થાયે, દુલભતા ભાગી અયે. ૧૨
 સંપીલી ચેટીની પંક્તિ, માન અહિંનું ઉતારે;
 સંપીલી મધની માખી તે, ભેટી પરસ્પર ઉર ઠારે. ૧૩
 સંપીલા ફૂળના સંગાવી, જોતાં જગમાં ઘણા જડે;

સંપે સંતતી વિના ચિંતવી, આવીને ઘરમાંહી પડે. ૧૪
 સંપ કરો સૌ ભારત વિરો, અઘડા ખટપટને છોડી;
 વાંચી સંપ કથા ભઈલો કહે, વિટંબણા દેને તોડી. ૧૫

(ગઝલ.)

અહા બસ ચાકરી પુરી, કંઈ તો કૃષ્ણની કરજે ?
 હૃદય ઘટ ખાલી ને હોયે, ભરે તો ભાવથી ભરજે ?
 પગુંતો પ્રેમ પુરાથી, વચન સાચાં વદી પળજે ?
 બગું તો બાકી ના રેતો, વિભુના વિહૃથી બળજે ?
 રગું તો ખામી ના રાખી, જગતની સ્મૃદ્ધિયો રળજે ?
 ઢગું તો છેકને પુરો, પ્રભુના શર્ણમાં ઢળજે ?
 સરે તો સર્વને છોડી, દુઃખદ સંસારથી સરજે ?
 મરે તો ભક્તિના હોજે, પડી ભઈલાલ તું મરજે ?

એક શુભ સંસ્કારી પુત્રે ફરીથી પરાણુતા
 પિતાને કરેલી પ્રાર્થના ?

(ગઝલ.)

કહો કે ખાસ સાચુ ત્યાં, છકર શાને જમાવો છો ?
 અદેખઈ અંતરે રાખી, નકામાં કાં પીડાઓ છો ?
 બગાડો પારકુ તેથી, નફો શો ? શો ? જમાવો છો ?

સુખી સામા જનો દેખી. નકામાં કાં પીડાઓ છે ?
 દયાથી પ્રભુએ વહાલે, પડોશીને ઘણું આપ્યું;
 ખમાયે ના તથા ખમજે, નકામાં કાં પીડાઓ છે ?
 અદેખાઈ ના કરો કૌની, કરે શ્રી કૃષ્ણ તે થાએ;
 નથી ઇર્ષ્યાજ નસવાની, નકામાં કાં પીડાઓ છે ?
 નથાં ઘરમાં સતિ શાણી, પરાઈ કામ શું આવે;
 તમે બસ પારકુ દેખી,, નકામાં પીડાઓ છે ?
 નથી પડિતપણું પુરું, નથી જે કાવ્યની શક્તિ;
 ગપાટો એક નીણીને, નકામાં કાં પીડાઓ છે ?
 નથી જે મારતો શત્રુ, પરાણે કાં ખીનવો છે ?
 હવે બાળો બધી મમતા, નકામાં કાં પીડાઓ છે ?
 અવરતું જેઈ જેબતરે ? તમે શાને બાળો છાજ ?
 જવાનું છે પતંગી એ રંગ, નકામાં કાં પીડાઓ છે ?
 ફરીથી પરણવા માગે, બનો આતુર ના બાપા;
 નથી કંઈ વંશ જવાની, નકામાં કાં પીડાઓ છે ?
 નવીથી જે નવું પાનું, દુઃખી કરશે અવસ્થામાં;
 બગાડી આબરૂ બાપા, નકામાં કાં પીડાઓ છે ?
 ચડાવી દાંતનાં ચાકાં, જમો કે પાન લે પાકાં;
 કલપ કાળો લગાવીને, નકામાં કાં પીડાઓ છે ?
 કરો શુભ ધર્મ ભક્તિ, વિટમણાં જાય આ ભવની;

પિતાજી શું વધું કેવું, નકામાં કાં પીડાવો ?
 નથી કાયમ રહ્યું કેવું, દુઃખ કે સુખ દુનિયામાં;
 કવિ ભઈલાલ પણ કેછે, નકામાં કાં પીડાવો છો ?

*

*

*

*

વચન તારાં વિણી લીધાં, નથી તીખાં મધુરાં છે;
 ખરો કુળવાન એ દિકરા, સુબુદ્ધિની બલિહારી ?
 નથી મર્યાદા ત્હેં મુકી, મધુરતાથી કહ્યું મુજને;
 દિપાવ્યો ત્હેં મને બાપુ, સુબુદ્ધિની બલિહારી ?
 ચતુર ચતુરાઈથી તેં તો, મને એકાંતમાં આણી;
 રૂઢી રીતે મનાવ્યો છે, સુબુદ્ધિની બલિહારી ?
 બધી વાંકી દયા મારી, અને વાંકા ગ્રહો જે તે;
 પતાવી પાંશરા કીધા, સુબુદ્ધિની બલિહારી ?
 થઈ પ્રદહાદના સરખો, બળવ્યો ઘર્મ ત્હેં ત્હારો;
 સત્ય કેતાં ન શરમાયે, સુબુદ્ધિની બલિહારી ?
 મુધારી ત્હેં બધી બાજી, હવે શ્રીકૃષ્ણને ભજશું;
 રહો આશિષ એ સારી, સુબુદ્ધિની બલિહારી ?
 ખરી દૃઢ ટેકની ભક્તિ, કરી જ્યાં પ્રાણ આપીશું;
 કરીશું યાદ ત્યાં ત્હારી, સુબુદ્ધિની બલિહારી ?
 જગતમાં તું સમા જેને, સુબુદ્ધિવત છે પુત્રો;
 કહે ભઈલાલ પણ તેની, સુબુદ્ધિની બલિહારી ?

હરામનું હુંટનારા પતિને શાણી સતિનો ઉપદેશ ?

અવરનું લાવશો ના ? ના ? ?

(ગઝલ.)

તમારા પ્રેમનાં મારે, પટોળાં પહેરવાં છેજી,
અહો સ્વામી તમો હુટી, અવરનું લાવશો ના ? ના ? ?
તમારી છાજની મદુલી, મને ત મહેલ સમ લાગે;
નથી ઝુકવું ઝરંખે રે ! અવરનું લાવશો ના ? ના ? ?
કડાં કંકણ કરણકુલને, હાર વીંટી નથી ગમતા;
સુભૂષણ છે તમો મારે, અવરનું લાવશો ના ? ના ? ?
અમારી ફેશનેબલતા, લલે છેને પડે સાગી;
સદા છું ફાંકડી પતિથી, અવરનું લાવશો ના ? ના ? ?
બધાં જન ભતે ભૂમિનાં, તમારાં જ્ઞાતને લગની;
અવર છે એમ જાણીને અવરનું લાવશો ના ? ના ? ?
દયા સર્વે પરે રાખી, પુનિત કર્મો સદા કરજો;
હૃદયમાં રાગીને ચોરી, અવરનું લાવશો ના ? ના ? ?
કૃપાથી કૃષ્ણ જે આપે, સુખેથી તે બધું લેજો;
કદા સદ્ધર્મને ખોઈ, અવરનું લાવશો ના ? ના ? ?
ભલે ભુખે મરી જઈએ, વળી હેરાન છે થૈયે;
તથાપિ ધર્મને રાખો, અવરનું લાવશો ના ? ના ? ?

બધી છે ધર્મમાં સિદ્ધિ, મહા નિધિ અને રિદ્ધિ;
સુવર્તનને ડુબાવી રે ? અવરનું લાવશો ના ? ના ? ?

*

*

*

*

કદી કંકાસ કે કલ્થો, કરેના કોઈ બાબતનો;
અહો સુખકાર સ્વામીરે ? તમારા પ્રેમની ખ્યાસી ?
વચન લોપું નહિ બહાલા, સ્વછંદી થાઉના કોદી;
દયાગુ દેવ ઓ મારા ? તમારા પ્રેમની ખ્યાસી ?
બધેથી સાર શોધીને, નાથ તવ સેવના કરતી;
નથી આશા અવર મારે, તમારા પ્રેમની ખ્યાસી ?
ગણી પોતા તણી ખ્યારી, જરા અજગી કરો નાથ;
અહો દીલદાર મારા ઓ ? તમારા પ્રેમની ખ્યાસી ?
પરમ પદને પતિ ભક્તિ, સદે આશીષ ત્યાં રહેલું
ગજલમાં ગાઇને ભઇલો, કહે છે બહેલું તે રહેલું.

પતિને લાગેલી શિખામણ.

કહે ખ્યારી કયા પુણ્યે.

કહે ખ્યારી કયા પુણ્યે, પુનિત કરવા મળી મુજને;
ખરે શું ? દેવની સેવા, અને દર્શન કલ્યાં મુજને ?
જરૂર શ્રીકૃષ્ણ બેલીએ, ભણાવી મોકલી તુજને;
સુખુદ્ધિ સામટી શાણી, કહે કયાંથી તને લાધી ?

પ્રિયા તવ પ્રેમના કિરણે, મને સુખોદતાં ચાલે;
હૃદયને રોમમાં પ્રસરી, અંબુધતા ટાળીને મ્હાલે;
ઘણા વિજ્ઞાનની ઘંટા, બજાવી રહે જગાડ્યો છે;
રસીલી જ્ઞાનની ઘંટા, કહે કયાંથી તને લાધી !

સતી કહે છે.—

જગતમાં ન્યાય એ ચાલે, હરામી આવું તે ખોટું;
નથી હું યોગ્ય કહેવાને, અવરનું લાવશો ના ? ના ?
ખરી મહેનત કરી આવું, મજા તેમાં મહા ભરે;
કવિ ભઈલાલ પણ કહેતો, અવરનું લાવશો ના ? ના ? ?

અરે ! દુનિયા દીવાની તું ?

(ગઝલ.)

કરે છે ઠાઠ જ્યાં ઠાલી, બજાવી તાલ તંબુરા;
ઝૂકી શાને ઝૂરી પડતી, અરે ? દુનિયા દીવાની તું ?
ખરાટે જ્યાં બીજી ત્રીજી, લાવના ભક્તિની ક્યાં છે;
ઝુકાવે ત્યાં પડે ઝૂકી, અરે ? દુનિયા દીવાની તું ?
બની ઉપદેશકો મૂર્ખા, ફંદ કરતા બધે ફાવે;
ખુશામતથી ખણખાયે, અરે ! દુનિયા દીવાની તું ?
મુકે જ્યાં વેદની માઝા, વર્ણનો ભેદ ના ભાવે;
હશે કે નતના સાધુ, કરે કે નતના ચેલા;

ખવાડે માલ પુડા ત્યાં, અરે ! દુનિયા દોવાની તું ?
 વળી કેા જાતનો જોગી, ચલમ કુંકે ચતુરધથી;
 વગાડે થાંખ થાળી ત્યાં, અરે ? દુનિયા દોવાની તું ?
 પુરાણો શાસ્ત્ર જોવાં ના, કલ્પનાથી કરે કાથા;
 અવનવા ધર્મ કાઢે છે, અરે ? દુનિયા દોવાની તું ?
 પુનઃ પંડિતો પણ તે, મરે છે મોઢકો માટે
 વળી કે હાજી હાજી રે અરે ! દુનિયા દોવાની તું ?
 તહાં તું રાજી રાજી છે ” ” ”

ચયો જ્યાં કામ કંટાળો તરત સંન્યાસને લીધો;
 ભાગવો લેખ લઈ, પેરે અરે ! દુનિયા દોવાની તું ?
 પરખ નહિ મુખ પંડિતની, પરમ નહિ ભક્ત કે ઠગની;
 ઝુકાવે ત્યાં ઝુકી જાતી, અરે ! દુનિયા દોવાની તું ?
 તને ફક્કડ થઈ ફરવું, ઘણી રીતે ગમે છે રે;
 ગ્રહે છે સાર તું ગમતો, અરે ! દુનિયા દોવાની તું ?
 તને ધંધા બધા ભાવે, ખરેખર. લુટી ખાવાના;
 કૃપાળુ કૃષ્ણને ભુલી, અરે ! દુનિયા દોવાની તું ?
 જમે લઈ પારકા પૈસા, જમાવી ઓફિસો જનરલ;
 પછીથી કાણ મડાવે, અરે ! દુનિયા દોવાની તું ?
 ઘણાં નાંણાં ઉઝરડે છે, દીકરી આપી ડોસાને
 રડાવે રાંકડીને રે ? અરે ! દુનિયા દોવાની તું ?
 કરી વ્યભિચારનાં કર્મો, કૃષ્ણ કયાં મળે કહે છે;

મુખેથી મીઠી હાંકે, અરે ? દુનિયા દોવાની તું ?
 નથી આળસ તને થાતી, ધરાતીના જરા ધનથી;
 કરે પરમાર્થ તું શાનું, અરે ! દુનિયા દોવાની તું ?
 જવાની છે જવાની તું, મુકાશે પોક પણ ત્હારી;
 બધા લાડુ પુરી જમશે, અરે ! દુનિયા દોવાની તું ?
 મુકી ખટપટ બધી જોટી, જરા તું યાદ કર આલમ
 કવિ લઈલાલ પણ કે'છે, અરે ! દુનિયા દોવાની તું ?

(પ્રેમની પીડા પ્રેમી સખીને કહી

હલકી ફુલ થાય છે ?)

માયાના મુકુટ હમારા છે પ્રાણથકી મમ પ્યારા-એ રાગ-

(ગઝલ.)

મુણે સાહેલડી મારી, કનૈયાથી પ્રીતિ-મારે ?
 ઘણું શું જોઠવી કે'વું, જીવન ધન એજ છે-મારે ?
 હૃદય શણગાર એ વ્હાલા, કલેજ કોર છે-મારે ?
 રસિક સરદાર એ મારા, મુકુટપણ એજ છે-મારે ?
 સકલ તન ભેટવા માટે, અધીરું થૈ રહે-મારે ?
 કંઈ ઉપાય શું વ્હાલી ! વિરહ વેઠાય ના-મારે ?
 ખરેખર ફાંસ છે મોટી, નણુદ સાસુ તણી-મારે ?

થયો સંભોગ એ વરનો. જતાં એકાંતમાં-મારે ?
 સુખે મલકી મને કીધું, ઘણું સુખ ચેન છે-મારે ?
 અધો સકેલ સમજી છું, જવું વૃંદાવને-મારે ?
 સુખી શી પેરથી જવું, વિકળતા વ્યાપતી-મારે ?
 વળી કે ના સુઝે બારી, તપત તનમાં ભરી-મારે ?
 વગર પૂછે ગયાં જો તો, કહેવું આવું શું-મારે ?
 અલી ઉપાય દેખાડું, જવું મહિ વેચવા-મારે ?
 સુખેથી ચાલજે સાથે, ઘશે ત્યાં લાલ પાણુ-મારે ?
 રમી શું રંગરસીયાથી, પરમ આનંદ છે-મારે ?
 મળી બે ચાલતાં સાથે, દેખું ત્યાં પ્રાણુ ધન-મારે ?
 * ભચરડી ભેટી પડીશું રે સુખેથી સંગ ચલ મારે ?
 ગતિ આતુર કરી ભેટી, પહોંચે હોશ સૌ-મારે ?

મ્હેરકર મોંઘવારી તું ?

(મધ્ય અવસ્થા વાળા આખરદારને મોંઘવારીની મ્હેરબાની.)

(ગઝલ.)

નથી સ્થાવર નથી જંગમ, નથી કંઠી કડાં દોરા;
 મળે છે વિશનો મહિનો, મયા કર ! મોંઘવારી તું ?
 મને પરિવાર છે પુરો, છોકરાં પાંચ બે છોડી;

નલાવું કેવી રીતેરે ? મયા કર મોઘવારી તું ?
 ખુણે પેશી અમે ખેંચે, બીજેના ખાતમી દેચે.
 આખરમાં મરી રેયે, મયાકર ! મોઘવારી તું ?
 મીઠાળો રોટલો ખાવો, અમોને તે થયો મુશ્કેલ;
 પછી ઘી તેલ તે શાનું, મયા કર ? મોઘવારી તું ?
 હતાં બે પંચિયાં પ્હરણુ, વળી એક ગામડી જોટો;
 ગયાં વર્ષ ખરીદેલાં, મયા કર ? મોઘવારી તું ?
 થયાં બે પંચિયાં કેરાં, પાંચ પ્હરણુ અને ચોળી;
 લીધું એકેક વહેંચીરે ? મયા કર ! મોઘવારી તું ?
 રખોડી રંગમાં રંગ્યુ, ફરજ એક કાઠી જોટાનું;
 ગૃહિણીને લીધુ છે રે ! મયા કર ? મોઘવારી તું ?
 બજારે ના ધીરે અમને, છુટક દેવું થયું ઝાઝું;
 અમારા હાલ આ દેખી, મયા કર ? મોઘવારી તું ?
 અમે કુળવાન દેશાઈ, મનુરી ના કરી છાજે;
 છતાં પૈસો લઈ દળીએ, મયા કર ! મોઘવારી તું ?
 મળે ના છાશનો છાંટો, દુધ ત્યાં દેખવા કેવું ?
 નિતિને ધર્મથી ડરીયે, મયા કર ? મોઘવારી તું ?
 અમો વાળુ તણી વેળા, દિવો પણ ના જરી કરીએ;
 પછી રે કાલની ચિંતા, મયા કર ? મોઘવારી તું ?
 દયાની વાત છે વસમી, લીકરી નાઈ બે વેળા;
 હવેનું વર્ષ કેવું છે, મયા કર ! મોઘવારી તું ?

જમઠ પારેખને, છોરો, મણા શી જનમાં કેવી;
 બધું મુશ્કેલ થઈ બેઠું મયા કર ! મોંઘવારી તું ?
 નજર પહોંચે નહિ મારી, દશા છે લોહના પાયે;
 મુઝવણ છેક થૈ આવે, મયા કર ? મોંઘવારી તું ?
 પડોસી પીતરાઈ છે, મહા ધનવાન મદ વાળો;
 અમોને તે દબાવેરે, મયાકર ! મોંઘવારી તું ?
 છતાં હું રાંક થૈ તેને, કથા મારી બધી કીધી;
 કઠાપિ સાંભળે ના તે, મયા કર ! મોંઘવારી તું ?
 લરમ રાખી બધે ફરતાં, અમારી આબરૂનોરે ?
 બધો ખુલ્લો કરી નાંખ્યો, મયા કર ! મોંઘવારી તું ?
 કમાઈ વીશની પુરી, વિગત ચોખી કરી આપું;
 સુણીલે કાન માંડીને, મયા કર ! મોંઘવારી તું ?
 નવની બાજરી બે મણ, સાતના દોઢમણ ચોખા;
 અઠધ મણ દાળ તે ત્રણની, મયા કર ! મોંઘવારી તું ?
 અબધર હીંગને મરચાં, આંમલી ને મળી રૂપીયો.
 સરપણ શોધી લાવું છું, મયા કર ! મોંઘવારી તું ?
 નહિં મહિનો પુરું ચાલે, ખરીદેલું ખરી રીતે;
 તદા અપવાસ શોધ્યા છે, મયા કર ? મોંઘવાર તું ?
 શનીને સોમ બે વૃતના, વળી એકાદશી તો છે;
 છતાં ખુટી પડે છે રે ? મયા કર ! મોંઘવારી તું ?
 થતાં માંદા નહીં લાવું, મરી સુંઢ હરડ કરીયાતું.

નથી ઘરમાં પછં પેસો, મયા કર ? મોંઘવારી તું ?
 દિવસ કેરી તણા ચાલે, તથાપિ લઈ લીધી બાધા;
 વહાલાં બાળ સમજાવ્યાં, મયાકર મોંઘવાર તું ?
 દીવાળીના દિવસમાંરે ! મનાવું શોક દાદાનો,
 તથાપિ બાળકો રોતાં, મયા કર ! મોંઘવારી તું ?
 બધી વાંકી દયા તો પણ, મહા સુખ એક છે મુજને;
 સતિ શાણી મળી મુજને, મયા કર ! મોંઘવારી તું ?
 કરે છે સ્થાય સંકટમાં, મુંઝાતાં ધીર આપે છે;
 મને દુઃખમાં દીલાસો એ, મયા કર ! મોંઘવારી તું ?
 પીયર ધનવાનની પુત્રી, રહે ઘાટી સદા ઘરમાં;
 તથાપિ સુખ દેતી તે, મયા કર ! મોંઘવારી તું ?
 મને કહે ધર્મ એ ધન છે, બધી વાતે દુઃખી દુનિયા;
 મુઝાશો ના મુકુટ મારા, મયા કર ! એક મોરારો ?
 કૃપાળુ કૃષ્ણ વિણ બીજે, દયાની ચાચના ખેટી;
 લલિતો એજ લવ તારણ, મયા કર ? એક મોરારો ?
 કૃપા શ્રીકૃષ્ણની થાતાં સરવ સહેલું થશે સ્વામી;
 બધાના એજ છે બેલી, મયા કર ! એક મોરારો ?
 સુદામાની સુણી પોતે, વિદુરની વાત રાખી છે;
 નિવારી પીઠ પાંઠવની, મયા કર ! એક મોરારો ?
 નથી પુરૂષાર્થ નલવાતું, ધણીએ ધાર્યું તે થાશે;
 લલાટે જે લખી મૂક્યું, મયા કર ! એક મોરારો ?

નથી કાયમ નભ્યું કોતું, દશાનન કે દુશાસનતું;
 નલાવે નાથ તો નભીયે, મયા કર! એક મોરારી ?
 પુનમનો ચંદ્ર પણ પડવે, પડીને તે ઉગે છે રે!
 અહલ ન્યાયી નિરંતર છે, મયા કર! એક મોરારી ?
 અહો સ્વામી ભુખે મરીને, પડે તો પીંડ પડવા દે;
 સહી સૌ સુખી થઈ રેવું, મયા કર! એક મોરારી ?
 નથી કંઈ યાચના કરવી; જગતનો અંતરાત્મા એ ?
 કરે ઘટતું બધું જાણી, મયા કર! એક મોરારી ?
 સુકી સૌ જલ્પના જુકી, સર્વ લાવે પ્રભુ લજવા;
 કવિ લઈલાલ પણ કે છે, મયા કર! એક મોરારી ?

નખળો ધણી રાંડ ઉપર સુરે.

થવાનું તે થયું સ્વામી ?

—ગઝલ.—

તમે મારો પછાડો કે, મને છુંદી કરો કટકા;
 તથાપિ ના મળે પાછું; થવાનું તે થયું સ્વામી. ?
 ચસક આવી મને પગમાં, પડ્યું ઘીહાથથી મારે ?
 પડી નીચે જમર ખાતાં, થવાનું તે થયું સ્વામી.
 જરા જુહું નથી આમાં, અરે કાકાજી દેખે છે ?

હવે કંકાસ ના કરશે, થવાનું તે થયું સ્વામી.
 પુછો એ પેર ઢળવાની, પછી મારો ખીજો મુજને,
 કડું શું હાથથી લથડયું, થવાનું તે થયું સ્વામી ?
 તપાવેલું તરતનું તે, ગયું ધુળમાં તરત પેશી;
 થયું નુકશાન તે સમજુ, થવાનું તે થયું સ્વામી ?
 મરે જો છોકરો મોતે, કહો કેવી રીતે કરીયે;
 પડે છે શાન્ત સૌ સમજી, થવાનું તે થયું સ્વામી ?
 નથી શું જાણતા પોતે, છઉં બે જીવહોતી હું;
 ઘણા ગડદા લગાવો ના, થવાનું તે થયું સ્વામી ?
 નથી મારું સગું કોઈ, પિયર મોસાળ કે ખીજે;
 તમે સરદાર છો મારા, થવાનું તે થયું સ્વામી ?
 કચરડી દાંત પીસો કે, લગાવો ચાખખા સોટા;
 લચરડી લીંતમાં લચકે, થવાનું તે થયું સ્વામી ?
 મને મારી પીલી નાખો, તમોને લાલ શું મળશે;
 ઢળેલું ધુળ થૈ બેઠું, થવાનું તે થયું સ્વામી ?
 નથી સાસુ નથી નણ્ણદી; દયા મારા પરે લાવી;
 તમોને વારે કે આવી, થવાનું તે થયું સ્વામી ?
 રમણના રોગમાં ખચ્યું, મદન તો છેક છે માંદો;
 ખરચમાં શું રહી ખામી, થવાનું તે થયું સ્વામી ?
 કરમમાં લાલ કે હાની, ટળે નાં ટાંક માર્યા તે;
 બધું જાણે તમો પોતે, થવાનું તે થયું સ્વામી ?

તમે પંડિત સુધરેલાં, વિવિધ ઇતિહાસ પણ જાણો;
 વિતાવો કાં વખત ખોટો? થવાનું તે થયું સ્વામી?
 નિયમને ન્યાય ક્યાં છેરે, ગરીબનો ન્યાય કોર્ટમાં;
 સખળને માફ છે સર્વે, થયું હાવે થવાનું તે?
 હવે આ કલેશ ના કરતાં, કૃપાળુ કૃષ્ણને લાજ્યે;
 તપી જાવું બધું તજ્યે, થયું હાવે થવાનું તે?
 જરૂર કલ્યાણની ઘડીયો, રૂડી એમાં રમી રહી છે;
 કવિ ભઇલાલ પણ કે'છે, થયું હાવે થવાનું તે?

ઉત્કંઠિતા.

—ગઝલ.—

અહા જો? ઇફક સેલાણી, સફર, ક્યાં?? લગાવો છો?
 વિરહની વેદના આપી, અમોને કાં રીખાવો છો?
 નથી અપરાધ કીધોં તો, રસિકજી કાં જડાવો છો?
 તમારાં ચશ્મ મીઠાં તે, કહો? ક્યાં? ક્યાં?? બરાવો છો?
 મધુરા હાથથી બાથો, ભરીને, ક્યાં? બરાવો છો?
 મનોહર જે મૃદુ છાતી, જુલાવી, ક્યાં? જડાવો છો?
 હૃદય રસ પૂર્ણની વાતો, રસીલા ક્યાં? ખીલાવો છો?

ચનક થૈકારના શબ્દો, કહો ? ક્યાં ? ક્યાં ? સુણાવો છો ?
 તરજને તાન મુર્છના તે, સુરીલા ક્યાં ? મીલાવો છો ?
 લટકતી ચાલ ચાલીને, ચતુરધ ક્યાં ? ખતાવો છો ?
 ધુમાવી ગોફણા શિરનો, ગરવ ક્યાં ? ક્યાં ? ? ધરાવો છો ?
 ભુજા ઉંજ નચાવીને, હૃદય ક્યાં ? ક્યાં ? ? નચાવો છો ?
 રમણુજ રાસને હોળી, રસિકડી ક્યાં ? રચાવો છો ?
 મધુરાં માનવંતાને, મનોહર ? ક્યાં ? મનાવો છો ?
 કરી સંકેત સુખકરજી, જપીને ક્યાં ? જપાવો છો ?
 મદેલી માનની ગતિએ, ચરણને ક્યાં ? ચલાવો છો ?
 નખસત ચિન્હ ચારૂતે. કહોની ક્યાં ? છપાવો છો ?
 મહા અદ્ભૂત મોહન ઝો ? મદન ક્યાં ? ક્યાં ? ? જગાવો છો ?
 સુરત સંગ્રામની સુરખી, સુધર ક્યાં ? ક્યાં ? ? ચડાવો છો ?
 મદન ઘડ જીતના ડંકા, મદનજી ક્યાં ? ખજાવો છો ?
 વગર ગુણની ઉરે માલ., ધરી તે ક્યાં ? ઘડાવો છો ?
 લલિત સર્વાંગ લાડીલું, લલિત ક્યાં ? ક્યાં ? ? લડાવો છો ?
 વિયોગી વેદના વસમી, અભણને કાં ? શિખાવો છો ?
 પડે ના ચેન દિન રજની, ધિક્યાંને કાં ? ધિકાવો છો ?
 ગતિ ધાયલ કરીનેરે ? અમોને કાં ? ધુમાવો છો ?
 તમો ભઈલાલના સ્વામી, સલણા શ્યામ કા'વો છો ?

ભૂખ્યો બ્રાહ્મણ અને જમવાની વાર.

“ ક્ષુધાતુરાણાં ન ભયં ન લજ્જા ”

“ ભૂખ્યો બ્રાહ્મણ ગામ બાળે ”

—ગઝલ—

પરોર્યું પ્રેમ પાતળમાં હવે ઠંડુ પડે છે તે;
 પરોશી પ્રેમથી પાતળ હવે ઠંડી પડે છે તે;
 કહોને ઢીલ છે શાની, નથી કે'તા જમી દ્યોને ?
 બધો વિચાર કરવો તો, પહેલાં નોતરે દેતાં:
 હવે તો પેટમાં લાગી, નથી કે'તા જમી દ્યોને ?
 નથી જાતા અમો જમવા, નનકડાં બાળ મુકીરે;
 બધું જાણી બકાવોકાં ? નથી, કે'તા જમીદ્યોને ?
 વિના આમત્રણે આવ્યા, નથી મિથાન દેખીને;
 દલાવો છો હવે શાના, નથી કે'તા જમીદ્યોને ?
 મુકો, મન મોકળું મોટા, દિસે પરિવારમાં મી'ડું;
 થયાં એ'શી કે પંચાણું, નથી કે'તા જમીદ્યોને ?
 છકર કરતાં જુદી થાશે, હવે બસ શેઠજી ચેંપી;
 લલા થઈને કહોછો કે, નથી કે'તા જમીદ્યોને
 અમે આપ્રુસમાં કરશું, જમીને રાણીજીકી જે;
 પછી રૂડી રીતે જમશું, નથી કે'તા જમીદ્યોને

જમીને આપશું આશિષ, રહો ચેંપી પાણું પ્રાયમ;
 વળી એ યાદ પણ કરશું, નથી કે'તા જમીંદ્યોને ?
 ગળતી જે ઘણી રીતે, પરસ્પરની રજા માગી;
 જમતાં હાસ્ય પણ કરતા, નથી કે'તા જમીંદ્યોને ?
 જમી ઉઠ્યા વળી ન્યારે, પઈ પઈ દક્ષિણ આપી
 તદ્દા તો ખડખડી કે'છ, નથી કે'તા જમીંદ્યોને ?
 ગયા સૌ ઘરને ચોટે, કચેરી કોરટે કો કયાં;
 તહાં પણ યાદ એ કરતા, નથી કે'તા જમીંદ્યોને ?
 ચતુર એ ચેંપીની પાસે, ગઝલ અઃ કોઈ ના ગાશો;
 વળી ના યાદ કરશોરે ! નથી કે'તા જમીંદ્યોને ?

પ્રભુના પ્રેમમાં મસ્તાન.

જવુંએ કુંજને દારે, મધુરી કુંજના દારે ?

(ગઝલ.)

બળવે બાંસુરી કા'નો, મધુરી કુંજના દારે ?
 સુણી એ નાદની લહેકી, તદ્દાનું દીલ ગયું ખલેકી;
 ગુરૂજન છો બધા વારે, જવું એ કુંજને દારે ?
 ચતુરઈ હું બધી ચુકી, રૂંદે રૂંદે ધમને સુકી:
 બધું છોડી જવું મારે, મધુરી કુંજને દારે ?

ભવનમાં ભાન વિણ ભટકું, ફૂટે પાણી જતાં મટકું;
 હૃદય ધિકી ઉઠે ભારે, જવું એ કુંજને દ્વારે ?
 વિખ સમ શિખ લાગે છે, વળી બે ચેનોં જતગે છે;
 કતલ થૈછું વિરહ ધારે, જવું એ કુંજને દ્વારે ?
 વિકલ ચિત કામ નહિ સુઝે, પિયા વિણ ગ્રામ વનખુઝે;
 હૃદય ગત કૃષ્ણ ગા ગારે, જવું એ કુંજને દ્વારે ?
 નથી લાગી જરા જેને, કહો તે દર્દ શું બાણે;
 ભલે છો કે'વું કહે હારે, જવું એ કુંજને દ્વારે ?
 વગર સાધન વિના ધર્મે, તરી છું એમ લાગે છે;
 જવું ભવસિંધુની પારે, મધુરી કુંજના દ્વારે ?
 બધો તોડી દર્દ નાતો, ગઈ સૌભાગ્ય મદ ધારી;
 થતો જ્યાં રાસ થૈ થારે, મધુરી કુંજનો દ્વારે ?
 તિગડતાથૈ મુખ ખોલે, પ્રેમરસ મસ્ત ઉર ખોલે;
 મિલાવે સારી ગમ સારે, મધુરી કુંજના દ્વારે ?
 પરમ આનંદમાં લીઝી, કૃષ્ણ આલિંગને રીઝી;
 થઈ છે હાશ હા ! હારે, ગઈ એ કુંજના દ્વારે ?

પ્રભુના નામનું રટણ કરવા જીવનનો અઘડો.

તુજે હરદમ કહા હં કહે ?

(ગઝલ)

અબાં શ્રીકૃષ્ણ કહે લેરી. તુજે હરદમ કહા હં કહે ? ટેકઠ
 ખુશામત એહિ ખાતરહેં, અપાટો જીવમ નાતરહેં;
 પિયાવે બિહાં કાતરહેં, તુજે હરદમ કહા હં કહે ?
 નહિં હેં મહેલ જે તેરા, ખજાના જાન મત મેરા;
 સુફલ કર જીંદગી ફેરા, તુજે હરદમ કહા હં કહે ?
 પુરા આયુદ્ધો હોગા, ચલી તું જાયગી વેસેં;
 કરોંગી કહા પીછે કેસેં, તુજે હરદમ કહા હં કહે ?
 દયાળું દેત હેં તોકું, તમે તું પેટ ભરતી હેં;
 ઇનોકે છોડ કયા કરતી, તુજે હરદમ કહા હં કહે ?
 તુજેકોં દંઠ બસ દેંગેં, મુખસેં તોડકેં લેંગેં;
 કૃપાળુ કૃષ્ણકોં દેંગેં, તુજે હરદમ કહા હં કહે ?
 નહીં બશ ધર્મ સાધનસેં, નહીં બશ યોગકેં વ્રતસેં;
 ચહી બશ પ્રેમકી ગતસેં, તુજે હરદમ કહા હં કહે ?
 ગુજરી સો ગુજર ગઈ હેં, ગુના સખ માફ હેં તેરા;
 અકલસેં કરરિ ઉજેરા, તુજે હરદમ કહા હં કહે ?
 દિવાની મત બને અબતું. દીલાવરકોં દીલોં દે ! દે ? ?
 કવિ ભઈલાલ યહ કહે તે, તુજે હરદમ કહા હં કહે ?

રાધિકાજીએ શ્રીકૃષ્ણનું કરેલું રોકાણ

ખિહારીજી ઉભા રહોને ?

(ગઝલ.)

કહું કેં વાતડી હું તો, ખિહારીજી ઉભા રહોને ?
 મધુવનમાં મને મળીયા, તપે તન તે દિવસથી આ;
 કહું ક્યાં વેદના વિરહી, ખિહારીજી ઉભા રહોને ?
 ફટકતી હું ફરે વનમાં, પડે કળ ના કદી તનમાં;
 કહે છે ઘેલી, સોજનમાં, ખિહારીજી ઉભા રહોને ?
 નથી ચિત્ત ચોટતું ઘરમાં, કડ ક્યાં દુઃખની વાતો;
 હૃદય હરનાર ચો બહાલા ? ખિહારીજી ઉભા રહોને ?
 પડે છે કાનમાં પઠઘા, તમારી તાનના પળ પળ;
 પરેવે તાનના શરમાં, ખિહારીજી ઉભા રહોને ?
 કડ ઘર આંગણું હું તો, વિકળતા ના બને કેવી;
 કહોને ક્યાં સુધી રહેવું, ખિહારીજી ઉભા રહોને ?
 ચતુરને શું વધુ કહીયે, કરી તો પાળીયે પ્રીતિ;
 શરણ વત્સલ દયાલુ રે ! ખિહારીજી ઉભા રહોને ?
 તમારે તો હજારો છે, અમારે એક છો સ્વામી;
 મધુર ખેલનારાઓ, ખિહારીજી ઉભા રહોને ?
 ખરે સર્વાંગમાં આપે, કપટ ગુણ રૂપને રાખ્યું;
 હસનથી હાલ આ કીધા, ખિહારીજી ઉભા રહોને ?

કટાક્ષે કેતર્યું મારું, કલેબું તોય ના છોડે;
હબું શું રહિ ગયું બાકી, બિહારીજી ઉભા રહોને ?
વગાડો વાંસળી મધુરી, સુણી વિવેક છુટે છે;
દરદ આ દર્દી કે બાણે બિહારીજી ઉભા રહોને ?
સદા ભઈલાલના સ્વામી નિભાવાનું કહી ઉભા;
કૃપાલુ ધરણીધર પોતે, ખડું સુખ આપવા ઉભા ?

આશુક માશુક.

(ગઝલ.)

મને ઘાહેલ કાં કીધી તમારી ચશ્મ તલવારે ?
પિયા.....હા !.....ચશ્મ તલવારે ? ટેક.
નથી ઘા લાગતાં બાણ્યું, તિર તન વેધતાં માણ્યું;
મુકી હદ ગુમ ઘા માર્યો, તમારી ચશ્મ તલવારે ?
ગતિ છે તિરની વાંકી, કહો એ કેમ ખેંચાશે;
હૃદય ભીતર કતલ કીધું, તમારી ચશ્મ તલવારે ?
ખરે લહે બાણ પણ આવું, ઝખમ ચોગમ નહિં કરતું;
હવે તો છેક મારો રે ! તમારી ચશ્મ તલવારે ?
થઈ છે વેદના તેની, નથી કંઈ વાત કે'વાતી;
અનોખું કામ કીધું છે, તમારી ચશ્મ તલવારે ?

અબળ પર વિરતા દાખી, કપટથી પ્રેમીને પીડે;
કરો એ કામ બહુ ખોટું, તમારી ચશ્મ તલવારે ?
રસિક સરદાર પણ લાગે, નહીં એ આપને જાણે;
ભલે હું છો અતમ થાતી, તમારી ચશ્મ તલવારે ?
થઈ આધીન શિરનામી, પડી છું શર્ણુમાં હું તો;
કરી દયો જે રૂચે કરવું, તમારી ચશ્મ તલવારે ?
અમે ભઈલાલના સ્વામી, ચરણમાં શિશ આ મુકયું;
ઘટે જે તે બધું કરજો, તમારી ચશ્મ તલવારે ?

“ જરા વિચાર કર ? ”

(રાગ ભૈરવી—સારંગ.)

અથવા

—(રાગ. નરસિંહ મહેતાની લાવણીનો.)

નથી સંગ તારો કરનારાં, જે લાવું તે લુટી ખાય;
પાપ તણો બોલો માથે લઈ, શે તું ધરને બહાર ધુમાય;
રંક તણાં તું ગળાં રેંશીને, પ્રપંચથી કરતો પેદાય;
પાપ તણો બોલો માથે લઈ, શે તું ધરને બહાર ધુમાય ? ૧
પાપ પોટલું અવર ન ઉચકે, બે દી તહારો પ્રાણ પલાય;
માફ કર્યાની મુકો આશા, નથી ઘેલો શ્રીગોકુલરાય;
હા વિદ્યા તેં ઠીક ઠાઠવી, કંઈ કીધા હસ્તા રોતાય;
પાપ તણો બોલો માથે લઈ, શે તું ધરને બહાર ધુમાય ? ૨

કપટ કરીને ચપટ સુવાડયા, કૈંક જનોની લીધી હાય;
 આઈ હસે પરિવાર બધો તુજ, પાપ કર્યું ના વાંટયું જાય;
 મુરખા તું ના મરવું ધારે, તેથી જુઠાપણે તણાય;
 પાપ તણા બોલે માથે લઇ, શે તું ઘર ને બહાર ધુમાય ? ૩
 પાડોશી લડવા આવે ત્યાં, તુજ ખાનારાં કરતાં રહાય;
 નહિ તે ચમત્તા માર મુકાવે, ના જીવતાં દાન દેવાય;
 એવાથી તું અમથી મમતા, રાખી દીલમાં કાં દુભાય;
 પાપ તણા બોલે માથે લઇ, શે તું ઘર ને બહાર ધુમાય ? ૪
 અછો છાયાં કરે સગાં તુજ, જહાં સુધી તું શેર કમાય;
 દેવ કે પથી અંધ પાંગળો, થતાં પરીક્ષા સૌની થાય;
 પુછો જઈએ પેર વિત્યાની, જેને વિતે જગની માંય;
 પાપ તણા બોલે માથે લઇ, શે તું ઘર ને બહાર ધુમાય ? ૫
 અણુ ચિન્તવ્યો કાલ જવર ચઢતાં, કંપારી છુટશે તુજ કાય;
 તિવ્ર વેદના ત્રિદોષ કેરી, થતાં પરીક્ષા સૌની થાય;
 માટે સતપંથે પળી જતું, કરી લે ચિતમાં હરિની રહાય;
 પાપ તણા બોલે માથે લઇ, શે તું ઘર ને બહાર ધુમાય ? ૬
 પ્રાણ ઉડી જતાં તુજ ખ્યારી, પુત્ર અને બહાલી માતાય;
 કહેશે આ જોખા ને કહાડે, ઘરમાં રાખ્યું ના રહેવાય;
 ક્યાં ગઈ પ્રીતિ એ પ્રમદાની, પુત્ર પૂજો મૂકે મુખ માંય;
 પાપ તણા બોલે માથે લઇ, શે તું ઘર ને બહાર ધુમાય ? ૭
 સત્ય ધર્મને દયા દીનતા, લાવી છોડે છળ વિદાય;

પરોપકારને પ્રભુ સમર્પણ, કરતાં કૃષ્ણ ઘડી પલ ગાય;
 ભઈલાલ કહે ભગવદ્ ભક્તોની, સંગત કરતાં ભાગ્ય દુગાય;
 પાપ તણા બોજે માથે લઈ, શે તું ઘર ને બહાર ધુમાય ? ૮

કહેણી એવી કરણી રાખવી.

--રાગ નરસિંહ મહેતાની લાવણીનો.--

ખરે ખત્રકને સુધારવાનો, શોખ સૌને છે ઉત્કટ;
 તેથી પરનું સુલેહ કરવા, તત્પર થઈ જાતા ઝટપટ;
 દુર્વ્યસનીનાં દુઃખ ટાળવા, વિચારની આવે લપટ;
 પણ પોતાના ઘરની પીડા, જોતાં લાગે છે વિકટ. ૧

પરોપકારનાં ભાષણ ભુકે, કરતાં વિધવિધની ખટપટ;
 ભલે ભાષામાં ભભક વાપરી, ઉપદેશો કરતાં બેફટ;
 કરી અને કરતા જે કરણી, તે જાણે અંતરનું પટ;
 ખરે પોતાના ઘરની પીડા, જોતાં લાગે છે વિકટ. ? ૨

બ્રાત્રી ભાવ સૌ જનમાં રાખો, કહીયે એવું સીધું સટ;
 ઘરનો કલેશ કયાં જઈને કેવો, છુટે જ્યાં માઝા વહિવટ;
 કાંવ ભઈલાલ કહે વિરલાની, કહેતા એવી કરણી થાય;
 ખરે પોતાના ઘરની પીડા, તે પણ જોતાં ના જ જણાય ? ૩

પતિવૃતા ?

—રાગ. નરસિંહ મેહેતાની લાવણીનો—

પતિવૃતા નારી નિજ પતિને, સર્વે સુખડાં આપે છે;
 વિવેક વિનય ભૂષણને ધારી, ઉત્તમ કૃણ કરી સ્થાપે છે. ૧
 પતિવૃતા નારી નિજ પરિકર, કેળવતી રૂડી રીતે;
 શોધી સાર જગમાંથી રૂડો, ખાલવતી પરિકર ચિતે, ૨
 પતિવૃતા નારી દીપાવે, વિત વિણ રંઠ પતિઘરને;
 પતિવૃતા પ્રભુથી પણ પ્યારી, કહે ભઈલો લાગે વરને. ૩
 પતિવૃતા પતિની ભક્તિ સમ, અવર નહી ઉરમાં ધરતી;
 યેણ પુષ્પથી સોને વધાવી, વટ વ્યવહારે અનુસરતી. ૪
 પતિવૃતાની છાયા સૌ પર, યોગીથી જળરી પડતી;
 ધન્ય સુવર્તન સહજ સ્વભાવિક, શુભકીર્તિ જગ ગઠગડતી. ૫
 પતિવૃતા કદી લઠકે કણ્યે, પ્રપંચ કલેશ કંઈ ના જાણે.
 પ્રભુ રાખે ત્યમ પતિની સંગે, કહે ભઈલો સુખ દુખ માણે. ૬
 પતિવૃતા શુદ્ધજનની લાજ, મનથી લોપ કરેજ નહીં;
 માન વધારી પતિનું જગમાં. સર્વેથી સરખી જ રહી. ૭
 પતિવૃતાને મળે સંપતિ, પણ ના ગર્વ ઉરે ધારે;
 આવ્યાને આદર આપીને, નિજ ધર્મને સંભાળે. ૮
 પતિવૃતા કોહિનુરથી પણ, કોણ ગણેના કહો માંધી;
 જગમાં ફરી જાતાં જ જણાયે, એથી સૌ વસ્તુ સોધી. ૯

પતિવૃતાની સખી પ્રતિ ઉક્તિ

—ગઝલ—

અહાબેની હું તો ક્યાંઈ, પતિ વિણ સુખ ના લેખું;
 નથી ખ્યારો પતિ જેને, મરેલી જીવતાં દેખું. ૧
 પતિ વિણ શૂળીના સરખું, મને તો છેક લાગે છે;
 પતિના સુખમાં મારાં, સદા સૌ સુખ જાગે છે. ૨
 પતિ વિયોગણી બનતાં, ધિક્કું વિરહાગ્નિથી પુરી;
 પતિવિણ ના ઉઠે મારે, હૃદયમાં વાસના પુરી. ૩
 પતિના પ્રેમમાં ભીંગું, ભીંગવું પ્રેમરસ રેડી;
 સમયપર પ્રાણને દેતાં, હૃદયગતિ ના કરું ટેડી. ૪
 પ્રભુ સરખા મને ખ્યારા, હૃદય શણગાર એ મારા;
 મતિ મારી નિરંતર રે! વહે જ્યમ ગંગની ધારા. ૫
 વચન પતિનું નહિ લોખું, હૃદયને પ્રેમથી આપું;
 કરીને કલેશ કે કજીયો, પ્રિતમથી ના કદા દાપું. ૬
 પતિનો પ્રેમ રસ પીતાં, પળે પળ હું રહું ખ્યાસી;
 ઉઠાવું આજ્ઞા એવી, બનીને સદ્ગુણી દાસી. ૭
 પતિ વિણના બધા વૈભવ, મને તો તુચ્છ લાગે છે;
 પતિવૃત્ત ધર્મ સાચવવા, નિરંતર પ્રેમ જાગે છે. ૮
 સખી મમ સુખની રેખા, જણાવું શું તને ઝાઝી.
 કવિ ભઈલાલની શિક્ષા, સતિના મનમાં લાગી. ૯

“ મરતાન ”

કૃપા કિરતારકી ચહિએ

(ગઝલ.)

નહીં ઠરના કીસીસેં હો, કૃપા કિરતારકી ચહિએ ?
 ધરા પૈં સો ધરા ચહિએ, યદી પીછા ન ફિર લહિએ;
 કલેજ શત્રુકા દહિએ, કૃપાકિરતારકી ચહિએ ?
 અહા બઝવો બની જાની, પ્રભુસેં ચિત મન સાની;
 સુફલ બહેગી વ અંદગાની, કૃપા કિરતારકી ચહિએ ?
 વિજય ધ્વજ ખેગ ફરકાના, બજાકે ડંક નિશાના;
 કફર કબીલ બહે જાના, કૃપા કિરતારકી ચહિએ ?
 પરમ પદસેં પ્રાપ્તિ કરના, મરનસેં નેક નહિ ઠરના;
 નિતિ આર ભક્તિસેં લરના, કૃપા કિરતારકી ચહિએ ?
 જરૂર તુમસેં બની રંગા, બહો બલવીર બલદેગા;
 આરિ આકે તુબા કેંગા, કૃપા કિરતારકી ચહિએ ?
 સદા સોહાગમેં ફિરકેં, પ્રભુ કે શરબુમેં ગિરનાં;
 પિછે ભવસિંધુસેં તિરના, કૃપા કિરતારકી ચહિએ ?
 સુભાશિષ માનના મેરી, મતિ પાંચુ ન હો તેરી;
 બજાના શરકી ભેરી, કૃપા કિરતારકી ચહિએ ?
 કબુ નહીં ચિતસે ચુકના, ઝુકા તાપેં સદા ઝુકનાં;
 લિયા વ્રતસો નહી ચુકના, કૃપા કિરતારકી ચહિએ ?
 ચહિ ભઈલાલકા કેના, રખે જયેં રાજ ત્યેં રેના;
 દિલાવરકેં દિલોં દેના, કૃપા કિરતારકી ચહિએ ?

પત્ની કહે છે કે પ્રભુને કેમ ના બળે ?

(ગઝલ.)

પતિ—

કહે શાથી પઠયું વાંકું, અરે ઓ ! માન કરનારી ?
કળાએના હૃદય તારું, કહે શાને રીસાયે તું ?
હતી તું શાંતને શાણી, વળી પ્રેમાળ પણ તેવી;
મધુર મમ પ્રાણ પ્યારી ઓ ! કહે શાને રીસાયે તું ?
બ્રૂકટિ બહાલની ખેંચી, હૃદય રીઝાવતી મારું;
અધર રસ પ્રેમથી પાતી, કહે શાને રીસાયે તું ?
ઘણા સદ્ગુણને ધારી, મને તેં તો દિપાવ્યો છે;
હવે નીચા નયન ઢાળી. કહે શાને રીસાયે તું ?
તિબ્બેરી મેં તને શોંધી, કબાટોની કુંચી પણ તે;
હજી શું રહિ તને ખામી, કહે શાને રીસાયે તું ?

*

*

*

*

પત્ની—

નથી ત્રીજેરીની કુંચી; પિયુ કર ઝાલવી ગમતી;
મતિ હરિથી કરો ભભતી, મને એ રીસ આવે છે ?
તમે પેંદા ઘણું કીધું, તથાપિ ના ધરાયાજી;
જગત આધાર ના જાણ્યા, મને એ રીસ આવે છે ?
તમે જેવી દશામાં રે ? મને તેવી દશા વરતી;
ધિક્કી અફસોસમાં બળતી, મને એ રીસ આવે છે ?

તમે સરદાર છે મારા, મુખે હું શું કહું દાસી;
રહું તમ પ્રેમની પ્યાસી, તથાપિ રોસ આવે છે ?
દિવસ દેખાડશો ક્યારે ? હવે બહાલા મને એવો;
હરિ રસને પીવા માટે, મને એ સાથે લાગે છે ?

પતિ—

ખરા કર્તવ્યમાં દોરે, વચન તારાં વિણી લીધાં;
મધુરાંને મોઢાં છે એ, પ્રિયા મમ પ્રાણ બહાલી રે ?
મુકી સૌ જલ્પના બુઠી, હવે જગનાથને જપ શું;
ખરા લકતો મહી ખપ શું, પ્રિયા મમ પ્રાણ બહાલી રે ?
પ્રિયા તન મન અને ધનથી, પ્રભુની સેવના કરવી;
તજી દૈવાસના વરવી, પ્રિયા મમ પ્રાણ બહાલી રે ?
હવે સર્વાત્મભાવોથી, વ્રજાધિપના થઈ રહિ શું;
ગુણો એ સ્વાર્મોના ગૈ શું, પ્રિયા મમ પ્રાણ બહાલી રે ?
નથી પર કૃષ્ણથી બીજું, નિવેદન ત્યાં કરી દેવું;
કહે લઈલાલ પણ એવું, પ્રિયા મમ પ્રાણ બહાલી રે ?

(લીલામ જે વધે તે લે.)

“ કન્યાવિક્રયનો કકળાટ ”

વિચારો બાપજી મારા, હવે તો મારો કે તારો;
તમારી ભૂખને માટે કરશો ના વિક્રય મારો;

બહુ કહેતાં શરમ લાગે, તથાપિ લાગણી દાઝે
 વહતાં સુખ માંડે લાગે, કરશે ના વિક્રય મારો;
 મને ના વેચશે, બાપા, થશે એ ધર્મ તો ન્યારો;
 મનિ કલદાર લેવાને; કરશે ના વિક્રય મારો ?
 બધી મેં વાત જાણી છે, નગરમાં તે ગવાણી છે;
 ગરિબડી ગાય જાણીને, કરશે ના વિક્રય મારો ?
 વરસ હું તેરની બાળા, વરસ તાંણું તણા વરને;
 તમે શું આદરો મરતાં, કરશે ના વિક્રય મારો ?
 મને કાળાગૃહે નાંખી, તમે રહેશે બધું સાંખી ?
 થવા કલદારનો ઝાંખી, કરશે ના વિક્રય મારો ?
 અરે એ ઉઠને કોટે, બકરી ના આવે જોટે;
 ચડો ના માર્ગ એ જોટે, કરશે ના વિક્રય મારો ?
 કમર એ વૃદ્ધ શું બાંધે, મને વરવા માર્તિ સાંધે;
 ઘણું ધિછાર આપો રે ! કરશે ના વિક્રય મારો !
 અધર્મીના વિચારે રે ? અવસ્થાને લગારે રે;
 ગરોબડી આ પુકારે રે, કરશે ના વિક્રય મારો ?
 વૃદ્ધને પુત્ર છે મોટા, છતાં વિચારશા જોટા;
 સમજ વિણ વાળતા જોટા, કરશે ના વિક્રય મારો ?
 નથી મમ માત કે દાદી, તમોને શીખ દે સાદી;
 ઘણું શું જોડવી કેવું, કરશે ના વિક્રય મારો ?
 દયા દીલમાં બતાવો રે, પિતાજી ના રોબાવોરે;

હવે એ વૃદ્ધની પાસે, કરો લીલામ ના મારું ?
પિતાજી—

ખરેખર હું મરું મારું, વધુ સાંખીસ ના તારું;
થશે થાવું બધું સારું, હવે બસ બોલ માં વારું ?
થયું છે ગામમાં દેવું, હજુ ભાઈ બે કુંવારા છે;
તને શું કહે બધુ કહેવું ? હવે બસ બોલમાં વારું ?
શીખી ક્યાં ચાવળી વાતો, મને વિચાર એ થતો;
રૂંઠો જોડાય છે નાતો, હવે બસ બોલ માં વારું ?

* * * * *

બાળકી—

ઘણું ના કોપશો બાપા, નનકડી બાળકી સામું;
ભલે કરજો ઘટે તેવું, ચરણમાં શીશ આ નામું ?
પિતાને એટલું કહીને, ગઈ એકાંતમાં બાળા;
રડી મરવા હૃદય કરતાં, જપે જગનાથની માળા ?

સમય વિણ તે નહી શોભે ?

(ગઝલ.)

ઘણા લાલા ગરમ શાલો, ઉંનાળામાં ફરે ઓઢી;
ચડે ફળીયે જતાં ઘોડી, સમય વિણ તે નહી શોભે ?
મરેલા શબ તણી આગે, નિરંતર શોક દેખાયે;

પછી જો ગીત ત્યાં ગાયે, સમય વિણુ તે નહીં શોભે ?
 ઉભય હાથાં ગયાં બેશી, પડી કરચોલીયો અંગે;
 જવું નવયૌવનાં સંગે, સમય વિણુ તે નહીં શોભે ?
 થયા લંગોટીયા ભોગી, હતા ગૃહસ્થાશ્રમે ભોગી;
 થતાં જીવતી તણા ભોગી, સમય વિણુ તે નહીં શોભે ?
 અઢારે અંગનાં વાંકાં, કહો શું રૂપ કે'વું ત્યાં;
 પછી વરણુગીયો કરવી, સમય વિણુ તે નહીં શોભે ?
 ગ્રહી આચાર્ય પદ પોતે, જહાં સદ્બોધને કરવો;
 નવિન નિત નારીયો કરવી, સમય વિણુ તે નહીં શોભે ?
 કરી ટીલાં અને ટપકાં, ભગત થે ને જગત કરવો;
 ખપે ના ચીજ તે ખાવી, સમય વિણુ તે નહીં શોભે ?
 ભક્ષાથેને ભોખી ખાતાં, અભિમાની થવું ખોટું;
 કવિ ભઈલાલજી કહે છે, સમય વિણુ તે નહીં શોભે ?

સાસરે જતી પુત્રીને માતાની શીખામણુ?

શીખામણુને સુણી બેટા સુખેથી સાસરે જાવો ?

(ગઝલ.)

શીખામણુને સુણી બેટા, સુખેથી સાસરે જાવો ?
 થજે હાહી અહો દિકરી, ન કરશો કોયથી ઝિકરી;
 મમત હઠ નાંખજે તું પરિ, સુખેથી સાસરે જાવો ?

નણદ સાસુ તણી શીક્ષા, પ્રમાણે કામ સૌ કરશે;
 સ્વતંત્ર ના થશે બેટા, સુખેથી સાસરે જાવો ?
 અરે ! છાકરપણું તારું, અમેતો સહુ સહન કીધું;
 હવે મન રાખજો શીધું, સુખેથી સાસરે જાવો ?
 ખમી લેતાં અમો પાતે, નજીવો વાંક ના જોતાં;
 હવે સંભાળજો સૌ તે, સુખેથી સાસરે જાવો ?
 રખે ઘર કામ ના બગડે, ડરી તું દીલમાં રે'જો;
 વળી કરવું પુછી કરજો, સુખેથી સાસરે જાવો ?
 કદી કડવું વચન મુખથી, કહિશના કોયની આજે;
 સરવથી શોભજો રાજે, સુખેથી સાસરે જાવો ?
 થજો ગંભીર ગુણ વાળી, પતિની પ્રીતને પાળી;
 ઉછાંછળ નાંખજો ટાળી, સુખેથી સાસરે જાવો ?
 કદાપિ કંથ કોપે તો, કરીશ ના બોલ તું પાછો;
 વિવેકી શાંત થઈ રે'જો, સુખેથી સાસરે જાવો ?
 પ્રભુ સમ જાણજો સ્વામી, નિરંતર પુજજો પ્રેમે;
 મુદ્દલ અં લે રુડો નેમે, સુખેથી સાસરે જાવો ?
 તને સંસાર સાગરમાં, તરાવી પાર એ કરશે;
 પછી પ્રભુને જઈ મળશે, સુખેથી સાસરે જાવો ?
 અમે ચિન્તા હવે ત્હારી, બધી તું નાથને સોંપી;
 રહે જો ત્યાં હૃદય ચાંપી, સુખેથી સાસરે જાવો ?
 બધી વાતે અધિન રે'જો, દુઃખો પડતાં બધાં સે'જો;
 ભરમ ખોલી ન કયાં કે'જો, સુખેથી સાસરે જાવો ?

અવરના દાગીના દેખી, કદી હઠ કલેશ ના કરતી;
 થજો સંતોષમાં ફરતી, સુખેથી સાસરે જાવો ?
 મળી દંપતિ તમો સાથે, કૃષ્ણ ; કિરતારને ભજજો;
 પછી ભવ વ્યાધિને તજજો, સુખેથી સાસરે જાવો ?
 સરવ ઈશ્વર સરવ આત્મા, નિજેચ્છાથી કરે સાં ?
 જરૂર તું જાણજો વાડું, સુખેથી સાસરે જાવો ?
 અજ કે જ્ઞાનથી આત્મા, નિવેદન કૃષ્ણને કરજો;
 પછી સુખમાં સદા ફરજો, સુખેથી સાસરે જાવો ?
 વદદ્વિરવ નિત્ય સ્થેય મતિ શ્રી. કૃષ્ણમાં રાખી;
 સુખી હો ? કૃષ્ણ રસ ચાખી, સુખેથી સાસરે જાવો ?
 યદિ શ્રી ગોકુધીશો, ધૃતઃ સર્વાત્મના હૃદયે;
 ભજ ભઈલાલ સ્વામીને, સુખેથી સાસરે જાવો ?

લીલામ કરતા પિતાથી કંટાળી જપમાળ

જપતી પુત્રીની જપમાળ ?

રાગ ભૈરવી.

પ્રભુજી તુંજ કરે તે થાય,

જવ કૃત સર્વે મિથ્યા જાય. પ્રભુજી—એ રૂક.

સાખી.

ઉજવળ કરવા ઝાગને, સાળુથી ધોવાય;

તો પણ કાળપ નવ તૈજે, મિથ્યા મહેનત જાય. પ્રભુજી.

સાખી.

ધ્યાન પુંછડી પ્રીતથી, શીઘ્રી કરવા ચ્હાય;
કોટી પ્રકારે નવ બને, મિથ્યા મહેનત જાય. પ્રભુજી.

સાખી.

જડ મતિને સમજાવવા, કેા જન કરે ઉપાય;
આખર ઉંદુ કહી ઉઠે; મિથ્યા મહેનત જાય. પ્રભુજી.

સાખી.

ખરને ગંગા નિરમાં, ધમારવાને ધાય;
ગાય બને ના ગર્ધવી, મિથ્યા મહેનત જાય. પ્રભુજી.

સાખી.

હીંગ વૃક્ષના મૂળમાં, ધરી કપૂર દુધ પાય,
પણ દુર્ગંધી નવ તજે, મિથ્યા મહેનત જાય; પ્રભુજી.

સાખી.

કુભારજી કદી કંથની, સાથે ન સુખે સુઢાય;
અધડો કરતાં જોરથી. મિથ્યા મહેનત જાય. પ્રભુજી.

સાખી.

જનુનીએ જુઠો જણ્યો, તે સાચો નવ થાય;
સમજાવે સો વર્ષ પણ, મિથ્યા મહેનત જાય. પ્રભુજી,

સાખી.

સુમને દાનો શિખ દે. સમજાવાને ચ્હાય;
નાસે દૂર દાનાઈથી, મિથ્યા મહેનત જાય. પ્રભુજી.

સાખી.

મમતી નર છાકેલ સ્ત્રી, કષ્ટ સુકુ કહેવાય;
મરડાશે નવ મરડતાં મિથ્યા મહેનત જાય. પ્રભુજી.

સાખી.

ઉરકેરાયો આખલો, વઠેલી વનિતાય;
કબજે રહે ન કોઈને, મિથ્યા મહેનત જાય. પ્રભુજી.

સાખી.

પાપી પિતાને શુ કહું, ઘણું કહે અકળાય;
કરમે લખ્યું જો એમ તો, મિથ્યા મહેનત જાય. પ્રભુજી

અધુરા ઘડા છલકાય છે !

(મઝલ--હરિગીતની ચાલ.)

જીતી ઘણાં સંઘામને, શુરવિર જે કહેવાય છે;
અભિમાન રાખે ના કદી, અધુરા ઘડા છલકાય છે ?
પંક્તિ પુરા પ્રવિણ જે, જોતાં જરી ન જણાય તે;
અરબા દુઝોડી અથડતા, અધુરા ઘડા છલકાય છે ?
આંખા તાણું ફળ આવતાં નીચો નમી તે જાય છે;
અધિકાર વિણ અધિકારી ને, અધુરા ઘડા છલકાય છે ?
શક્તિ મળે ના શરીરમાં, બાથો ભરી ન ધરાય જે;

ફોફટ કરે મમતા ઘણી, અધુરા ઘડા છલકાય છે ?
 કુળવાનથી મોટાઈના, આ વિશ્વમાં કંઈ થાય રે;
 ભભકે ફરે ભીખારીઓ, અધુરા ઘડા છલકાય છે ?
 હરિજન સદા આ જગતમાં સમભાવથી તરીનય છે;
 ભઈલાલ કહે સાચુ બધુ, અધુરા ઘડા છલકાય છે ?

પોલંપોલ.

(સાંદર્ય.)

અર્થ ગયાને ધનના લોભે, કુતકંના નિપજ્યા કંદ્રોલ,
 સ્વયં સમાજે સ્થાપી તેમાં, જોતાં ચાલે પોલંપોલ.
 જનરૂચી જોઈ જણે કથાઓ જુઠાઈનો બાંધીને જોલ;
 ચઢયું વિશ્વ ચગડોળે આતો, ખરેખર છે પોલંપોલ.

* * * *

મરદ તણી મરજાદામાં જે, માનનીઓ ગણતી'તી માન;
 પતિના સાથે બાથ લેરવી, ગાય સભામાં ખેશી ગાન.
 છીનાળ ટીપકીમાં છત દેખે, વાળે વાળ વાંકાને ગોળ;
 ચઢયું વિશ્વ ચગડોળે આતો, ખરેખર છે પોલંપોલ.

* * * *

વિદેશીઓના સરખા થાવા ચ્હાય ગમે ત્યાં જઈને ખાય;
 ચ્હા વિના નવ ચાલે જરીયે લાઈ સદા હોટલમાં નાય;

✓સ્વદેશ ઉદ્ધારકના ખાને, ધંધા માંડી કરે કલોલ;
ચઢયું વિશ્વ ચગડોળે આતો, ખરેખર છે પોલપોલ.

* * * *

બેન્ક વિમાની કાઢી કંપની, સગા કરે ઓડીટર બ્યાં;
મીલ એજન્સી કાકા મામા, શેર ભરાવે ઝાઝા ત્યાં.
સદાના ચરખેજ ચઢીને, કાઢે આબરૂને ઘર, સોલ;
ચઢયું વિશ્વ ચગડોળે આતો, ખરેખર છે પોલપોલ.

* * * *

✓જાતુ ભાવના ભડકે બળતાં, સમાનતાના બજારે ગાલ;
ડીમાક દહને લાગ ફાવતાં, ગરીબના કરતા બેહાલ;
છાપ્પન દોડુ છાશી કહીને, અભણુનો ચુસે છે માલ;
ચઢયું વિશ્વ ચગડોળે આતો, ખરેખર છે પોલપોલ.

* * * *

✓ધનિક થવાને ધમાલ મચવે, તેમાં જો કંઈ આપ હુંટાય;
મળે ભોગજો નિર્ધન થાતાં, છાના ઘર બેશી શરમાય;
એક્સિસ બોર્ડને અવળું નાંખી, બોલે જરામાં અવળા બોલ;
ચઢયું વિશ્વ ચગડોળે આતો, ખરેખર છે પોલપોલ.

* * * *

✓શેકને બહાલો નોકર થાવા, કહે જુદું ત્યાં હાજી હા ?
સર્વ તણો ઉપરી થૈ બેસે, બોલે જે તે હાજી હા ?
સાચા બોલો ખાતો ખત્તા, સ્વારથનો સઘળે સંતોલ;
ચઢયું વિશ્વ ચગડોળે આતો, ખરેખર છે પોલપોલ.

પ્રેમ ! પ્રેમ !! પ્રેમ !!!

(ગઝલ.)

- નથી જ્યાં પ્રેમ ત્યાં પડદો, લલી રીતે પડે છે ?
 જહાં છે પ્રેમ ત્યાં પડદો, ખરે ઉંચો ચડે છે ? ૧
- પ્રસવની જે પડે પીડા, અવરથી ના લખાયેલ;
 વળીશું વાંઝણીથી તે, અનુભવમાં મુકાયેલ ? ૨
- પીડા પામે પશુ વેલી, કદા ? તરણી તપાવેલ ?
 તથાપિ પદ્મ પ્રેમી તે, પ્રકુલીત છેક થાયેલ ? ૩
- મહાસાગર તણા મચ્છની, રતિ ખારા જળે થે તે ?
 કદાપિ મિષ્ટ જળ પડતાં. તજે છે પ્રાણને જો તે ? ૪
- સદા આકાશમાં પક્ષી, ઉડી ફરતાં ફરે છે ?
 તથાપિ પ્રેમીની કિમ્મત, નિરંતર તે કરે છે ? ૫
- પડે જો પીડ પ્રેમીને, ઘણા પ્રેમી પીડાયેલ ?
 મુકાયે જો સરોવર તો, કમળ પ્રેમી મુકાયેલ ? ૬
- રવિ જો પદ્મને પીડે, થઈ આપે વિયોગી ?
 ભ્રમર પણ પદ્મમાં બેસી, બને છે પ્રેમ યોગી ? ૭
- ઉઠે અલિલાપ અન્તરમાં, ખરી જો પ્રેમી મળવાની;
 પછી ગત ના રહે રોકી, મળ્યે પ્રેમીજ ઠરવાની. ૮
- હવે આ પ્રેમની કથની, કહોને ક્યાં જઈ કરવી ?

રતિની જે ગતિ છુટી, દબાવી ના રહે ગરવી ? ૯
 રતિની આ ગતિ કહેવા, પ્રથમ તો પાત્ર જોશું ?
 અવર કેા કર્મઠો આગે, કહેતાં માન ખે.શું ? ૧૦
 છપાવ્યો પ્રેમ ના છુપે, લલે ભુક્તિ ઝમાવે ?
 ડુખે નવનીત ના ડાખ્યું, ઘણા નિરમાં દબાવે ? ૧૧
 મુગો શું સ્વાદને કે'શે, લલે અમૃત ચખાવે ?
 બધિર આગળ ખરાયે કે-સિતારોને બળવે ? ૧૨
 હવે બસ પ્રેમ શેખરને, ઠઠાવી વાત કે'વી છે ?
 અવર લાયક નથી જોને ? રસીલી વાત એ'વી છે ? ૧૩
 અરે હું કેમ ભુલું છું, કનેયો પ્રેમ શેખર છે ?
 કહું ત્યાં રસ છકી વાતો, હૃદય શણગાર એવર છે ? ૧૪
 મદનજી એ મધુવનમાં, મને ભેગા થશે સાચે ?
 રસિક પ્રેમાળ પ્રેમીથી, નિરંતર ત્યાંજ એ નાચે ? ૧૫
 મને પણ વ્હાલ લાવીને, જગતથી એ ભુદી કરશે ?
 અપરિમિત કાલની વ્યાધિ, તારું વળગણુ બધું ટળશે ? ૧૬
 પછી એ પ્રેમીના અંસે, ધરી કરને ફરીશું ?
 પરમ આનંદ રસ પીતાં, મહાસુખમાં ઠરીશું ? ૧૭
 પરમ દુર્લભ કૃપાનન્દજ, પ્રસન્ન થૈ આપશે વ્હાલો ?
 મગવદ ધર્મ જ સામર્થ્યે, છુટી જશે વિષય ઠાલો. ૧૮
 ખરા બસ માણશું ભેગો, કનેયાથી બધા યોગો;
 સમાધિ ધ્યાન ધારણાને, કરી તજશું હૃદય રોગો. ૧૯

નથી ગુણ નાથના જોવા, મર્યાદયા ગુણજ્ઞાસ્તે
 જીવે તે છે ભલે જોતા; ૨૦
 અમે તો એક દૃઢ કીધું, કનૈયા કૃષ્ણને મ્હોતાં. ૨૦
 અનું જ્યાં લોહના સરખી, અમક ત્યાં એ કનૈયાજી ?
 ચકોરીની ગતિ થાતાં, નલે ઉગશે કનૈયાજી ? ૨૧
 હૃદય જો મિન ત્યાં જળ એ, કમળ ત્યાં એજ મમ ભાનું;
 પતંગ શું ચિત્તડુ થાતાં, થશે જ્યોતિ કનૈયાજી ? ૨૨
 રમાડે રંગ તે પ્રેમી, સુમતિથી ચ્હાય તે પ્રેમી;
 સકલ સુખ દેજ તે પ્રેમી, અવર અડખંગ છે પ્રેમી ? ૨૩
 પ્રજાળે પાપ તે પ્રેમી, નિરંતર એક રસ પ્રેમી;
 પડુ હું પાય એ પ્રેમી, અવર અડખંગ છે પ્રેમી ? ૨૪
 મુઠને ચોટ જાહુના, ઘણા ઉપાય છે પ્રેમી;
 તથાપિ પ્રેમ જાહુની, દવા છે ખાસ જ્યાં પ્રેમી ? ૨૫
 મને પણ યાદ આવે છે, રૂઝે ધનવંતરી પ્રેમી;
 દવા દે પ્રેમ દહોની, કનૈયો ખાસ મમ પ્રેમી ? ૨૬
 હવે હું જાઉં છું પ્રેમી દયાળુ શર્ણુમાં પ્રેમી;
 તમે પણ આવજો પ્રેમી ? હવે શ્રી સ્મર્ણુ છે પ્રેમી ? ૨૭
 ન રાખે પ્રેમ ત્યાં પડદો, રતિરણધીર છે પ્રેમી;
 રૂઝે ભઠ્ઠાલનો સ્વામી, કનૈયો કૃષ્ણ એ પ્રેમી ? ૨૮

“ નવોઢા. ”

યાને

(ગઝલ.)

હૃદય શણુગાર ઓ રસીયા ? લગાડી પ્રેમ કયાં ખસીયા ?
 કયા પ્રેમાળથી ફસીયા, પ્રિતમ પરદેશમાં વસીયા ? ૧
 મળી છે, કોણ અલખેલી, કરે શું ? એ થકી કેલી;
 મને મનથી મુકી ઠેલી, પ્રિતમ પરદેશમાં વસીયા ? ૨
 લલે મમ દાઝ ના અટકે, રસિક રસને પીતાં ગટકે;
 સુખી થે લાડોના લટકે, પ્રિતમ પરદેશમાં વસીયા ? ૩
 વિયોગી દર્દના ખટકે, લખું છું પત્રના કટકે;
 ગુજરજો ? પ્રીતના છટકે, પ્રિતમ પરદેશમાં વસીયા ? ૪
 શિયાળે જે દુઃખી થઉં છું, બધું મનમાં ખમી રહું છું;
 વિરહ અનલે ધિકી જઉં છું, પ્રિતમ પરદેશમાં વસીયા ? ૫
 જીવાની જે રસિક ફાલી; અરે ? તે જાય છે ખાલી;
 નથી સ્વામી સુખે મહાલી, પ્રિતમ પરદેશમાં વસીયા ? ૬
 મધુર કુચ કંજની કળીયો, કમલ કર ભેટવા લળીયો;
 ઉદાસી થે નીચી ઢળીયો, પ્રિતમ પરદેશમાં વસીયા ? ૭
 કરે કેલી કલા કુંજે, ભ્રમર વર કંજ થી ગુંજે;
 વ્યથા મય ફક્ત છું હુંજે, પ્રિતમ પરદેશમાં વસીયા ? ૮
 મઝા જોખન તણી જાશે. અમલ એનો પુરો થાશે,

જીવું આવાગમન આશે, પ્રિતમ પરદેશમાં વસીયા ? ૯
અધિરી ના કરે બળીયા, દુઃખી દિન ને કરે રળીયા;
કહેતાં આવીને મળીયા, પ્રિયું વ્રજરાજ પાતળીયા. ૧૦

“યૌવન ઉપર વૈરાગ્ય.”

ખ્યાલ.

(કાંટો લાગ્યો રે દેવરીયા, મોયે સંગ ચલ્યો ના જાય; એ રાગ.)

આઝીવાર ટકે ના જોખન (૨) એતો જરિકવારમાં જાશે. ટેક ૦
દિવસ ચારના ચોમાસા સમ, આવ્યું જોખન જાશે;
નહી ટકે એ રંગ પતંગી, પગમાં આંખુ થાશે. આઝી. ૧
જોખન મોજે જરી વારમાં, આવ્યો ઉતરી જાશે;
ભરમે ના ભુલશે ભઈમારા, પછી વિમાસણ થાશે. આઝી. ૨
આંખ ઇશારા હેઠા પડશે, શરીર સુરખી જાશે;
સહજ પવન તાતો વાશે તો, ખોલી કળી કરમાશે. આઝી. ૩
ધમકે પગલાં ભરતાં ધરતી, તે ગત ભુલી થાશે;
હું પદના ચક્રોળ ચડેલી, પડી કાયા પછડાશે. આઝી ૪
નવલાં અત્તર સેંટ સુંઘતા, તે નાશા દદડાશે;
પહેરેલે પોતીએ જ પછીથી નશિકિને લેહોવાશે ? આઝી ૫
વાતો ફરતાં વખત જાય તે, કેમ ફરી જોવાશે.

વસંત રૂતુની વેલ ચઢી તે, ગરમીમાં ગુમ થાશે, ઝાઝી ૬
 તગ તગતી આ તંગ ત્વચ્ચા, જોતાં કામી લોભાશે,
 રગત વિનાની થતાં રવડશે, જોતાં હાથ ભરાશે. ઝાઝી ૭
 જે રામાથી રંગ રમે છે, તે પણ બુદ્ધી થાશે.
 આળકની દોરી કર આપી, હાલરડાં એ ગાશે. ઝાઝી. ૮
 પરમારથમાં પાછા ખરચતાં, પાછે પગલે નાસે;
 વચલી વચમાં વાવેલાં ખી, કેરાં ફળ જોવાશે. ઝાઝી. ૯
 ડુલશેજોને ડહાપણના ડોળે, કોણ મદતમાં ધાશે;
 વિણ લક્ષિત્ર મજરાજ વિહારી, કેમ કરી જોવાશે. ઝાઝી. ૧૦
 વિષયાકાન્ત આવેશી દેહે, કેમ પ્રભુ પ્રકટાશે;
 વિરહાનુભવાર્થ લક્ષ્મણે, પરમ લાલ લેવાશે. ઝાઝી. ૧૧
 એલાડીનો ખેલ ખલકમાં, અવસર પર સમજાશે;
 હું પદની ભૂમિમાં તારાં, નવલાં નાટક થાશે. ઝાઝી. ૧૨
 પાઠ પુરો થે જાતાં તારો, શ્વાસ ઘંટ વગડાશે;
 પ્રાણ તણે પડે પડશે કે, તારી હાય પોંડાશે. ઝાઝી. ૧૩
 સગાઈ સાચી કર શ્રીપતિની, તો કંઈ સુખડુ થાશે;
 થશે પરીક્ષા વિખનાં ફળની, ખાસ અમર ફળ ખાશે. ઝા. ૧૪
 ભગવદ્ધર્મના બલથી તારે, વિરાગ વિષયે થાશે;
 પ્રભુ ગુણની સ્ફુર્તી સ્પુરવાથી, પરમાનંદ પમાશે, ઝાઝી. ૧૫
 હરિ આવિષ્ટ થતાં ચિતથી, સંસાર વિરહતા નાસે;
 કેવલ પરમાનંદ અવસ્થા, પરમાશક્તિ થાશે. ઝાઝી. ૧૬

હરિષ્ણાયે વિનિર્મુક્ત જે, તે ભવસિન્ધુ કુખાશે;
 યે નિરુદ્ધાસ્ત એવ અત્રતે, સદા આનંદી થાશે. આજી. ૧૭
 કિલશ્યમાન નિજજન જોતામાં, કૃપા યુક્ત પ્રભુ પાસે;
 આનંદરૂપ હૃદય મંદિરથી, તરત બહાર પ્રકટાશે. આજી. ૧૮
 હરિમૂર્તીઃ સદાધ્યેય, નાના જ પ્રકારે થાશે;
 દર્શન સ્પર્શન સ્પષ્ટ કરાવા, ભાવિક એ પ્રકટાશે. આજી. ૧૯
 અષ્ટાક્ષરથી આરો, આવી ગોવિન્દ ગુણ ગવાશે;
 ભઈલાલ તણા સ્વામીના સમયાં, તે પાછળ પસ્તાશે. આજી. ૨૦

શ્રીયમુનાષ્ટકમ્

(ગઝલ.)

સકલસિદ્ધિ તણી દાતા, તમોને હું નમું માણ;
 મુરારી ચરણ સ્પર્શ થકી, જથે રેણું અર્પિ માણ;
 નુતન વન તુવ તટે રાજે, પુષ્પયુત મોહ કરનાર;
 સ્વતઃ સુર આસુરો પુજે, સ્વરૂપ સ્મરપિતુ સમતાર. ૧
 કલિંદ ગિરિ મંસ્તકે પડતો; વિમલ પ્રવાહ ગંભીર તે;
 અહા ! રમતાં પધારોના ? ગિરિપરથી ભૂમિ પરદે ?
 મધુર ગાતાં પધારો છો, 'સમધિરૂઢ દોલમાં ઝુલતાં;
 કમલ બંધુ તણી તનયા, સુકુંદ પ્રીતિ થકી પુલતાં. ૨

૧ વિના સખંધના દોલમાં જાણે હીદોળાખાતાં ન પધારતાં હોય તેમ.

કરો પાવન ભુવન તલ મા, કર્યા પાવન અનેકોને;
મથુર શુક હંસ પણ તમને, ભજે ભક્તિ વિવેકોએ;
તરંગ રૂપી ભુજે કંકણ, લસે રેણુનું મુક્તાસમ;
નિતમ્બ સરખા તટો જોતાં નમું શ્રીકૃષ્ણ તુર્ય પ્રિયાં. ૩

સ્તુતિ શિવ બ્રહ્માદિ કરતા, ઘણા ગુણથી ભુષિત માતા;
પરાશર ક્રુવ આદિને; અભય પદ આપોયું દાતા;
સકલ ગોવાલ ગોપીને, વિશુદ્ધ મથુરાં તુ તટ રાજે;
કૃપાસિન્ધુ તુ આશ્રયમાં, મને રેવું સદા છાજે. ૪

હરિને જેમ પ્રિય કમલા, મુરારીને તમો ત્યમ છો;
સકલ સિદ્ધિ તણી દાતા, હૃદય મારે વસો એધો. ૫

ચરિત્ર અદ્ભુત કથાયેના, નમુંછું માણ હું નિત્યે;
યમ ભય ના રહે કદીયે, કરે તમ પાન જો પ્રીતે;
હુંદતા હોયજો તદપિ, તમારા બ્રાત્ર યમ રાજા;
ન મારે બેનનાં બાલક, તમારી રાખીને માઝા. ૬

તમારી સેવના કરવા, વપુ મારે નવીન થાઓ;
પછી વ્રજનાથથી મારે; વિનાશ્રમથી થશે દાઓ
તમારા સંગમે કીર્તિ, જગત ગંગા તણી રાજે;
અહો માતા તમારાથી, પ્રથક યશ ના જગત ગાજે. ૭

કમલજાથી અધિક પ્રિયછો, પ્રભુને હે શ્રીયમુનાજી;
શકે વંદી તમોને કો, દ્વંધારાં ભકત વિષ્ણુ માજી;

પ્રભુ સમ લક્ષ્મીનું સેવન; જનેતો મોક્ષને આપે;
 પ્રભુધિપના ચરણ ચરણે, તમો વિણ કોણ જે સ્થાપે. ૮
 રવિ તનયા હરખ સાથે, તમારાં અષ્ટકો ગાશે;
 જળી જે પાપ સૌ તેનાં, મુકુંદ ચરણે રતિ થાશે;
 વળી સૌ સિદ્ધિયો પામી, વિજય સ્વભાવનો પણ છે;
 વદે વલ્લભપ્રભુ પોતે, હૃદયમાં ધારી લેજો તે ?
 તમારા પાનથી મારી, મતિ નિર્મલ થઈ માણ;
 શરણ મઈલાલ થાવાને, ગજલમાં ગાય છે ગાણ. ૯

વસંત ?

યાને બગીચાની રસિકતાનું વર્ણન ?

—ગઝલ—

વસંતી ખહાર ખેડે છે, અલિ જો ? આ-બગીચામાં ?
 કુસુમિત કુંજ શું ફૂલી ? અલિ જો ? આ-બગીચામાં ? ટેક ૦
 બુહીને કેતુકી ચંપક, બકુલ ગુલાબને પાડર;
 નરંગી દ્રાક્ષને આંબો, કહનેરો કર્કટી કહાલર. કુસુમિત. ૧
 વળી કુમ રાયચંપાને, લટકતી મોગરા વેલી;
 તદન ઝૂકી પડી ભૂમાં, વિખરતી જાય છે ફેલી. કુસુમિત. ૨
 વચુર પણ ઘાઠ વાચે છે, વિટપ નિદ્રા તળવે છે;
 ભિડાવી એક બીજથી, બુઠાં પાડી ઝુરાવે છે. કુસુમિત. ૩

તરણિ તનયા વિષે ક'જો, અને દુર્મુઠ જોખનમાં;
 મથુર ને મેનકા મળીને, મધુરાં ગાય છે વનમાં. કુસુમિત. ૪
 મધુપ, પિક, કીર, કોકિલા, કલરવી કામરસ ઢાળે;
 વિરહિણીને વિકલ કરવા, થયાં છે મૃગ ગણો ટોળે. કુસુમિત. ૫
 નલે પણ ગર્જના તેવી, મનોહર શું ? ગન્તવી છે;
 ન જાણે ઇન્દ્ર થૈ દુલહે, ખરાતી ને સન્તવી છે ? કુસુમિત. ૬
 વળી આગળ વધી જોતાં, મહારસ છેક છલકે છે;
 મહન શી ? માધુરી મૂર્તી ? યુવતીયો સંગ મલકે છે. કુસુમિત. ૭
 ન જાણે ભાવ ચિરકાલી ? ઘણા સંચય કરી રાખ્યો;
 પ્રકટ આ વૃન્દનાં લોચન, વિષે પુરો અમે ઝાંખ્યો. કુસુમિત. ૮
 વળી આ વૃન્દને ઉદ્ભવ, નવ નવા ખેલના ઉછળે;
 નિરવકાશી હૃદય જોતાં, કહો ભવ ? કેમ નાજ ટળે ? કુસુમિત. ૯
 સુસેખી આર્વા જોતામાં, મહનવરને લીધા ચેરી;
 લગાવી પ્રેમ પીચકારી, ખન્તવી જ્ય તણી ભેરી. કુસુમિત. ૧૦
 કરિણી ગણ મધ્યમાં ગજવર, ધુમે જ્યમ નવ નવી રીતે;
 ધુમે રતિ જીત ? ત્યમ આજે, નવલરસ પાય છે પ્રીતે. કુસુમિત. ૧૧
 વળી કો' હડપચી દાળી, કપોલે ચુંખીને છોડે;
 અને કો' કંચુકી ફાડી, નોંવી ખંધો ગૃહી તોડે. કુસુમિત. ૧૨
 રતિરસધીર ચપળાઓ, મહન ગલ બાંહ ધારીને;
 પરમ પુલકિત થૈ ગાતાં, જગત ભય છેક ટારીને. કુસુમિત. ૧૩

રતિ સંગ્રામ આ જોતાં, કહો ? ભવ, ના છુટે કો'નો;
 મને તો એમ લાગે છે, વિષયિ, રતિ શુન્ય, એ બેનો. કુસુમિત. ૧૪
 કનૈયા કૃષ્ણની લીલા, વિષમ સમ જોડને લાગે;
 ભવોભવ વેદના ભવની, કરી નિંદા અને માગે. કુસુમિત. ૧૫
 દુઃખે જ્યાંપેટ, કુટે માથું, તહાં રસ એ નથી રે'ઢા;
 તપાવી તાવનારો એ-કનૈયો કૃષ્ણવર ટેડો. કુસુમિત. ૧૬
 વસંતે કૃષ્ણરસ પીતાં, પરમ આનંદને લેશું;
 પછી ભઈલાલના સ્વામી, તણી લીલા વિષે જૈશું. કુસુમિત. ૧૭

કુભારજની કાંણ્ય ?

“ નાથાના મુકુટ હમારા છો પરણ્યા કે કુમારા-એ રાગ. ”

(ગઝલ.)

અફળ અવતાર એ નરનો, મળી કુભારજ નારી;
 પરણીને સુખના દીકું, વળી ના' છુટવા બારી. ૧
 કરેના કામ તો છુટ્યા, કરીને કેં બગાડે છે;
 કહે જ્યાં કંથ સાચુ ત્યાં, જીલમ ઝાઝો જગાડે છે. ૨
 સુઘડતા નાસતી સો ગૌ, ભૂંડણી શી ફરે ભમતી;
 પડે પડતાળ માથે પણ, મતીલી ના જરા નમતી. ૩

લડઈ કરતાં નહીં થાકે, લબ્ધવી લાજ ના ભરતી;
 ઝમાવીને જુઠો કહ્યો, પડાવી હા, અને ઠરતી. ૪
 પરોણા ઘેર આવે તો, કહેતી કેમ આવ્યા છો ?
 વળી સત્કારમાં પણ એ-તમે ખધું કે નહાયા છો ? ૫
 ખુણે પેશી છુપે ખાતી, ન આપે છોકરાંને પણ;
 કહો ન્યાં આપ આવી ત્યાં સમાયે કો'ણુ ત્રાજી જણુ. ૬
 મુખે કુવેણુ ન્યાં કે'તી, પતિ લાચાર ત્યાં બનતાં;
 બધી વાતે જતાં હારી કરમ પુટી ગયું ગણુતો. ૭
 વખત પર કંથળ કોપી, લઈ લાઠી ફરી વળતા:
 હરાયા ઢોર સમ જાણી, હૃદયથી રોજ હે બળતા. ૮
 બનાવી એક બીજની, પહેશીને કરે વાતો:
 કહેજો સાર્મો સાચુ તો, મગજ મોલે ચડી જતો. ૯
 વઢી પડતી ઘડીમાં તો, હરેયા લાંડશી, ભારે:
 ભલે હો બેનકે બેટી, વળી મા બાપના છાંટ. ૧૦
 ઉઘાડાં હાંડલાં અનનાં, વળી ઘી તેલ તે તેવું;
 બિલાડી ઉઢરો તેની, કરે સંભાળ શું કે'વું ? ૧૧
 કહો ન્યાં આપ આવીત્યાં, કરેશું છોકરાંનો તે ?
 બિચારાં રડવડી મરતાં. ભુજે તરશે ઉછરતાંએ. ૧૨
 બચાવી દષ્ટિ ધરનાંની, વિના નહાયે ચુલે પેશી.
 કરે ઉન્માદથી કાચી, રસોઈ આપ પોતાસી; ૧૩
 ખરચમાંના રહે ખામી, વળે ધરપત નહીં ખાતાં;
 બળેલી દાળને કાચી, વખાણી વહુ ખુશી થાતાં. ૧૪

-વધેને દાળતો કાલે, વળી ખાવા મુકે ઢાંકી;
 મુકી એ'હુ બધું એમજ, કુઢે વાતો ઘણી ઢાંકી. ૧૫
 નખે ચંઝોળતી મેલુ, શરીર માથુ ભુથી ભરીયું;
 ફસલ ટાણે થઈ માંદી, પડે ન્યમ બળધોયું ગળીયું. ૧૬
 તુમડાશું દોસે મો'હું, બળેલું છેક એ છરથી;
 વળી વિકાળ આંખયો તે, ભડકણી ભેંશના સરખી. ૧૭
 ઘાલું ઘરમાં થકી ચોરી, બવાડે આપ સરખીને;
 કહે ભઈલાલ પરણો તો, પરણુને છેક પરખીને. ૧૮

“ સુન્દરી ”

(માલિનીની ચાલ.)

બ્રહ્મકુટિ ઉભય તારી, ખેંચતી બહાલ આણી;
 વિકટ મદન બાણો, મારતી નાણી તાણી.
 મધુર તું મુસકાતી, મુખથી મુજ પ્યારી;
 અધર અરૂણતાઈ, હંતની કાન્તિ ન્યારી.
 વિધિવત વિધિ કીધું, મુખ અર્ગિંદ નાણી;
 અનુક્રમ અતિ આણી, કુંદની હાર તાણી.
 અરૂણ તુજ કપોલે, હંતના ધાવ દેખું;
 અલક ક્ષત સમિયે, વાંકી વાળેલ પેખું.
 વચન વદની વામા, શું અધો મુખ નેઈ;
 મધુર વચન સુણીને, મધુરાઈ ખોઈ.

ચપળ નયન તારાં, મારતાં ચોટ તાણી;
 જલ મહીં મિન દોટે, જેમ આનંદ આણી.
 શરમ ધરછ શાને; ખુબ લે દીલ હાંશી;
 વદન વિમલ કાન્તિ, ખ્યારી પુરી પ્રકાશી.
 ઉરજ ઉભય તારે, પુષ્ટતા પૂર્ણ ધારી;
 જરી ન થડકતાંએ, લાગતાં પિન્ન ભારી.
 કર થકી કુચ કેરી, કંચુકી નીચ તાણે;
 કમળ કુસુમ માંડી, હીમના કુંલ જાણે.
 કુચ થકી ઉર સુધી, રોમ રાજ રૂપાળી;
 ગિરિપર થકી જાણે, જાય છે ગંગ આલી.
 અહિસમ અતિ લાંબી, વેંણી કેંટે અડી છે;
 વિરહિ ડસન કરવા જાણે એતો ચડી છે.
 સિંહ સમ કટી તારી, છે લઘુ દીર્ઘ નાયે;
 ત્વરિત ગતિ ન કરતી, ભારથી ખિન્ન થાયે.
 હરખ થકી કટી બાંધી, હેમ કાન્તિ વિશાલા;
 મનમથ ગૃહ બાંધી, માનો બંદન માલા.
 કદલીથી અતિ સોહે, અંધ તારી પ્રિયારે;
 ગમન કરતી ચોરી, હંસ કેરી કિયારે.
 પ્રકટ દરશ માટે, ગાન ગાતી હરિનું;
 અહોનિશ મુખ રૂઢ, શોભતું સુન્દરીનું.

સદ્ગુરની ઓળખાણ?

(રસીયો રસનો ભોગીરે—એ રાગ)

જ્યાં સ્વારથનો નહિ લેશરે, સદ્ગુર તે સાચા કહીયે;
 જે મારે માયાને ઠેસરે, તેનાતો થઇને રહીયે. ૧
 જે ધનથી રીઝે નહી લેશરે, સદ્ગુર તે સાચા કહીયે;
 શુભ ધર્મે રીઝે બેશરે, તેના તો થઇને રહીયે. ૨
 સાચા શ્રીપતિને ઓળખાવેરે, સદ્ગુર તે સાચા કહીયે;
 જેને પરધન દેખ્યું ન ભાવેરે, તેનાતો થઇને રહીયે. ૩
 જેને વિલાસમાં વિભુ કૃષ્ણરે, સદ્ગુર તે સાચા કહીયે;
 નથી અવર અલ્પ કંઈ તૃષ્ણરે તેનાતો થઇને રહીયે. ૪
 ધર્માચાર્ય ન રીઝે ધનથીરે, સદ્ગુર તે સાચા કહીયે;
 જેની લગની પ્રભુ સેવનથીરે, તેનાતો થઇને રહીયે. ૫
 જેને પ્રપંચ દંભ ન વળગેરે, સદ્ગુર તે સાચા કહીયે;
 જેનું કૃષ્ણ વિરહ તન સળગેરે, તેનાતો થઇને રહીયે. ૬
 શ્રીભાગવત તત્વને જાણેરે, સદ્ગુર તે સાચા કહીયે;
 એ જાણીને પરમાણેરે, તેનાતો થઇને રહીયે. ૭
 જેને રાગ દ્વેષ દીલ નાવેરે, સદ્ગુર તે સાચા કહીયે;
 હિત સાનું દીધું ભાવેરે, તેનાતો થઇને રહીયે. ૮
 જેને ગરીબ તવંગર એકરે, સદ્ગુર તે સાચા કહીયે.
 ભઈલાલ તણો એ ટેકરે, તેનાતો થઇને રહીયે. ૯

પ્રેમકલહ ?

—ગઝલ—

- અહો દેવી તમે ક્યાનાં, અને ક્યાં અહિ પધારો છો ?
 કહો આ દાસીને સાચું, તમે ક્યાં અહિ પધારો છો ? ૧
- તમારી વેણી જોતામાં, પતાળે વાસુકી પેઠો;
 રાવ શરમઈ ગયો રૂપે, કહોની ક્યાં પધારો છો ? ૨
- લજાવે નાસિકા કીરને, નયન વિકળ કરે વીરને;
 'તરોને આંધોને 'તરણિ, કહોને ક્યાં પધારો છો ? ૩
- અરુણતાથી અધર પુરાં, હસનમાં ફુલ, વરસે છે
 કપોતનો કાંઠલો કંઠે, ધરીને ક્યાં પધારો છો ? ૪
- મધુરી કુંદની કળીયો, મનોહર મુખમાં ઘાલી;
 કપોલ સંપૂટ ભરો સિન્દુર, સયાણી ક્યાં પધારો છો ? ૫
- કયા પુનર્ગપર કોપી, શિવાલયથી લોધા શબ્દ;
 હૃદય સરસિજ પર મુકી, સુખી થૈ ક્યાં પધારો છો ? ૬
- કયા વનથી હરિ આણી, હરિની આ કટી ? મધુરી;
 અમાલી અંધમાં કહલી અને ક્યાં ક્યાં પધારો છો ? ૭
- સજલમુક્તા તાવું કંકણ, મજેનું ક્યાં ગુંથાવું છે;
 કરિ, શુંઠશા કરે નાંખી, મધુરાં ક્યાં પધારો છો ? ૮

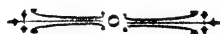
૧. તરોને—કર્ણભૂષણમાં. ૨. તરણી—સૂર્ય.

હળી કે' અપ્સરા ભોળી, ગઈ ક્યાં ? આપીને ઝાંઝર;
ચડાવી ચરણમાં ચતુરા, છમક છુમ ક્યાં પધારો છો ? ૯
બકી ગૈ આટલું હું પણ, તમે ના આપતાં ઉત્તર;
ઘણાં ગંભિર કે ગરવી, કહોની ક્યાં પધારો છો ? ૧૦
તમે ના કોપશે બહાલાં, બધી પ્રીતિ બગડશેજ;
થઈ હું ચાવળી પુછયું, તમે અહિ ક્યાં પધારો છો ? ૧૧

* * * *

ખરે અજ્ઞાનને પડદે, રહી તમને તપાવ્યાં છે;
હવે પડદો પડ્યો તુટી, પધારો પ્રાણ બહાલાં છો ? ૧૨
તમે બ્રહ્માના લાડીલી, હું છું વિશેકની તનયા;
વિશાખા નામ સાંભળતાં, ભિડી ભેટી પડ્યાં રાધા ૧૩
સખી હું શ્યામ મુંદરની, કરૂં છું શોધ આ વ્રજમાં;
વળી તૈયાર થે જારે ? વિલમ તું તો કરીશ રજમાં ? ૧૪
હવે બસ એજ જોવું છે, પ્રતિદિન ક્યાં પધારે છે ?
મને છોડી બીજે ફરતાં, વળી શું શું ?? વિચારે છે ? ૧૫

* * * *

કનૈયા કયાં છે ?

સખી સાથે મળી શોધે, રસિક સરદાર રસીયાને;
 પુછે ઘર ઘર સકલ વ્રજમાં, કનૈયાજી પધાર્યા છે? ૧૬
 મળી ના ખોજ ઘર ગામે, તદ્દા વન કુંજમાં શોધે;
 પૃથ્વેલી વિટપ પુછે, કનૈયાજી પધાર્યા છે? ૧૭
 બકુલ તું કેમ ના ખોલે, કહનેર તું કલેશ કાપી દે!
 મધુરઓ? માલતી ખોલો, કનૈયાજી પધાર્યા છે? ૧૮
 જુહી તું ખાસ જાણે છે, છતાં દીલકાં છુપાવે છે;
 કહે શુભખાસ તું ગાજી, કનૈયાજી પધાર્યા છે? ૧૯
 અરે ઓ! કુંદને ચંપા, ચતુરઈ નહિ કરી ચાલે;
 જણાવી દે? જણાવી દે?? કનૈયાજી પધાર્યા છે? ૨૦
 મલીન મન ના કરીશ મેના, મથુર તો છે કનૈયાનો;
 મધુપ ઉચે ચડી જોને? કનૈયાજી પધાર્યા છે? ૨૧
 ખરેખર! ચંદ્રમા તારાં, ચખો ચારેદિશા પડતાં;
 કહે કો ગામકે વનમાં, કનૈયાજી પધાર્યા છે? ૨૨
 ભરાયો અંક આંસુથી, બધે પુછી પડયાં થાકી;
 વિશાખા અંબુડાં લહોતી, કાંપીના કપ્પમાં બાકી ૨૩
 વિહર કાતર કનૈયાજી, પધારે છે અચાનક ત્યાં
 વિરહિણીને પહયા ભેટી, થયો આનંદ અવધિ ત્યાં. ૨૪

ભક્તિ દીપક ?

(ગઝલ.)

નથી વિચાર કંઈ તુજને, જનમ મુખાં શુભાવે કાં ?
 કરારો ગર્ભના જોતાં, ભલી બુદ્ધિ ભમાવે કાં ? ૧
 રૂડી ભક્તિ કબુલોને, પછીથી નાથ વિસરાયો;
 ખલકનો ખેલ મન લાયો, ઝહર અંતર ઝમાવે કાં ? ૨
 ગયું બાલાપણું રમતાં, યુવાની ગઈ ભવે ભમતાં;
 બુઢાપે પણ સુખો ગમતાં, ખરી શક્તિ અપાવે કાં ? ૩
 કમાયો પાપથી નાણું, શુમાવ્યું તે અરે ટાણું;
 જરા જગદીશ ના જાણું, સમય ઉત્તમ સમાવેકાં ? ૪
 કવે ભઈલાલ જે ગાણું, અરે બસ, એજ દેકાણું;
 બીજે મન શું ભમી દહાણું, મલી મનુષા રમાવેકાં ? ૫

ઠહાલી પ્રિયાનું હરણ કરવાથી,

વિલાપતો સ્વામી ?

રે ? ક્યાં ગઈ છોડી મને ?

(ગઝલ.)

ઠહાલી પ્રિયા ! પ્યારી પ્રિયા ! ! રે ? ક્યાં ગઈ છોડી મને ?
 બસ ચોકવાર જ આવીજ ? પછીથી જજે જો ત્યાં ગમે ? ટેકો
 તનડુ તપે છે તલશી રે ! રે ! ક્યાં છુપી ? ઓ ક્યાં ટકી ?
 વેકાય ના આ વેદના, રે ! ક્યાં ગઈ છોડી મને ? ૧

સુતી હતી શય્યા વિષે, પડખે શીરાના સમસરી;
 આ અર્ધ પીંડ લટાવીને, રે ! ક્યાં ગઈ છોડી મને ? ૨
 પ્રથરી રહી છે પાસમાં, આ શરદ ચંદ્રની ચાંદની;
 મારી હલો મન્મથ મહા, રે ! ક્યાં ગઈ છોડી મને ? ૩
 પગમાંજ પીંડ પડી જશે, આ મદન પીડના મારથી;
 તું આવને બચાવી લે ? રે ! ક્યાં ગઈ છોડી મને ? ૪
 ચતુરા ચતુરઈ શું કહું ? જાતાં ઝખમ કીધો ઘણો;
 તું પ્રેમ પાટુ મારીને, રે ! ક્યાં ગઈ છોડી મને ? ૫
 લાગે વડોદરની ગદા, પણ આવી સાલે ના કદા;
 કરી કામ તેથી ત્રણ ઘણું, રે ! ક્યાં ગઈ છોડી મને ? ૬
 તું આંખ અમૃત આણીને, જો હા ! પ્રિયા નહિ ચોપડે;
 હસવા તણું ખસવું થશે, રે ! ક્યાં ગઈ છોડી મને ? ૭
 ભોજન જરા ભાવે નહી, જળ પાત્ર જોતાં ના ગમે;
 વિઠ્ઠળ થયોછું પ્રેમથી, રે ! ક્યાં ગઈ છોડી મને ? ૮
 મન્મથ તણી જવાળા મહીથી, ઝટ ઝડપવા આવરે ?
 ચો ? પ્રેમીલી, મનહર પ્રિયા, તુજ બાથમાં સુહાવરે ? ૯

* * * * *

હૃદય ગત થાકી વિલાપે, અશ્રુ બાબ્યાં ના ખળે;

* * * * *

પણ એટલામાં પ્રાણુ વહાલી, આવીને વળગી ગળે. ૧૦

ઓ નાથ ! યજ્ઞ ઉઠાવીને, અહીંથી વિકટ સ્થળ લે ગયો;
 પણ યુક્તિથી આવી પ્રભુ ! આનંદ દરશનથી થયો ? ૧૧
 ઓ પ્રાણ ! અશ્રુના ભરો ? વિયોગ રોગ થયો પરો;
 ભઈલાલના સ્વામી તણું, શુભ પ્રેમથી સમરણ કરો ? ૧૨

મનોપદેશ.

(રાગ-કુલણા-છંદ-યા-સારંગ-તાલ ચર્યરી.)

માન મન દહ કરી, શાસ્ત્રની શીખને,
 વેદ શ્રુતિ, સ્મૃતિ, ગીતા જેહ ભાંખે;
 કુટિલની કથની તજ, મુખ ગિરિધરન ગજ,
 વિવિધ ઉપાધિયો, વારી નાંખે. ૧

રાચુતો, રાચજે, રોષ અળગો કરી,
 ગોપિકા રમણ, મુખમાંહી રાચો;
 કૃષ્ણ ગુણગાન વિણ, કામ નહિ આવશે,
 કંઠ કરી રાખ્ય, શુભ મંત્ર સાચો. ૨

ગરજ ગોવિન્દ વિણ ઘટે નહિ તાહ્યરે,
 મનુષ્ય શુભ દેહ, પ્રભુએ જ આપી;
 નયવજે નેહથી, જીભ હરિ ગુણ ગઈ,
 અવર આલાપની, છાંહ કાપી. ૩

ભગુતો ભગ, ગઈ વ્યર્થ સૌ જીવગી,
હજી પ્રભુ ભક્તિ, પીયુષ પીને,
ભક્તિ ભઈલાલ, ભગવંતની ભાગવા,
ગુરૂ શ્રી વલ્લભ ચરણ શીશ દીને. ૪

સ્વછન્દી.

ખમાયે ના છતાં ખમજો ?

(ગઝલ.)

તમે ત્યાં એક કે'શો ત્યાં, અમે ઝટ ચૌદ ચોપડથું;
વળી સમન્નવશો રીતે, તહાં મન માનતું લલથું;
તમે ફરજો વિવેકી થૈ, અમારે તો નથી ફરવું;
હવે ખસ એક એ સમજો, ખમાયે ના છતાં ખમજો ? ૧

ખરો ધંધો અમે ખોળ્યો, મજા તેમાં પડે મોટી,
તિજેરી થાય તર તેમાં, થવાયે, ના ઘણું ખોટી;
વનિતા વેચવા જાયે, વળી કંસાર ઘી ખઈયે,
હવે ખસ એક એ સમજો, ખમાયે ના છતાં ખમજો ? ૨

નથી દુનિયા થકી ડરતા વળી ના' લાજનું લેખું;
રહે દીલ રોજ રાજમાં, ઘણા કલહારને દેખું;
લલે હો ભાટડી તો શું ? અમે પરણાવીએ પ્રાદાણ,
હવે ખસ એક એ સમજો, ખમાયે ના છતાં ખમજો ? ૩

મુકી જ્યાં લાજની માઝા, થયા કલહારથી તાજ;
 જગત જુગતી કરી પુછે, અમારા ઓઠ ત્યાં સાજ,
 ભરેલું પાપ હો ભારે, લયાનક હોય તો પણ શું?
 હવે બસ એક એ સમજો અમારે ના છતાં ખમજો? ૪

ગળામાં હર હીરાનો લટાવીને કંઈ લટકો;
 ઝવેરી થેં ફરું હુંતો, લઈ કર કાચનો કટકો;
 મળે હોયા કુટો ફરતાં, ઘભેડી તર્ત ત્યાં પાડુ,
 હવે બસ એક એ સમજો, અમારે ના છતાં ખમજો? ૫

લલે છાપે છપાવો કે, પછી કોરટ ચડો સીધા,
 અમલદારો બધા કબજે, દક્ષિણા આપીને કીધા;
 નથી હર કોઈ બાબતનો, તમારું થાય તે કરજો,
 હવે બસ એક એ સમજો, અમારે નાં છતાં ખમજો? ૬

* * * * *

ગર્ધવી ગંગમાં બોલ્યે, કહાપિ ગાય ના થાયે,
 ધ્રુવો સો વાર ઇન્દ્રને, તથાપિ શુદ્ધ ના થાયે;
 કવિ લઈલાલ પણ કે' છે દુરિજન થાયના સજ્જન;
 હવે બસ એક એ સમજો, અમારે ના છતાં ખમજો? ૭

ગઝલ.

વિવિધ માસિક વાચતાં, પડતી મઝા ભારે અહા ?
 લખતા ઘણા લેખો ભરી, યશવન્ત થાવાને મહા ?
 હૃદયે છુપાવ્યું ટીપણું, કરતા પ્રકાશકજ પ્રેમથી;
 લલકો ભરી ભાષા વિષે વહેચે લલેરા નેમથી.
 ઉભરે ચડે ચેંટા ઘણા, જાણે ઋતુ વર્ષા તણા,
 ફાટી પડ્યો ત્યમરાફો, નહિ વિપ્લમાં રહી મણા.
 અસ પત્ર વાંચી જાણુવા, વાણી વિષે વલખાય છે;
 કોલર ઝમાવી કંઠને, માસિકપતિ કહેવાય છે.
 માંહેન મીઠું લેશ, અંકુ વિણી અક્ષર ઓઠવે;
 લઈલાલ કહે કવિતા કરી, નામો નકામાં ગોઠવે.

એ બેકદરી કદર શું કરે ?

(રાગ ભૈરવી.

એ બે કદરી કદર શું કરે ?

(સાર્ખી.)

ગામડીયા ગમારની, પાસે ગંધર્વ ગાય;
 તાન તરત ઉઠાવતાં, ગાંઠામાંહી ગણાય. એ બેકદરી ૧
 સજ્જન દુર્જનને કદા, આપે સાચુ જ્ઞાન;
 ગુણ ગ્રહેના તેહનો, ઉલટો કહે હેવાન. એ બેકદરી ૨

છપ્પન લોગ સાજી કરી, પીરસ્યો મધુરો બેશ;
 ગુણીજન મન રજ્જન થયું, મર્કટ મારી કેસ. એ બેઠકરી.૩
 હીરો ઝવેરી કર ચઢ્યો, ગુમ થયો તે હાથ;
 દીઠો ગર્ધવને ગળે, બાંધ્યો ગર્ધવ નાથ. એ બેઠકરી.૪
 કાજળ ભરી કટાક્ષથી, સમસ્યા કરી અનેક;
 આખર અંધો એળગ્યો, રૂપ રંગીલો છંક. એ બેઠકરી.૫
 ગાયો ગાયન ગીતને, ગાયો ઘણું કવિત;
 હાલરડાં વિણના રીઝે, એ બાળકની રીત. એ બેઠકરી.૬
 ઘોતો ઉત્તમ વસ્ત્રને, રજક હુમારો એક;
 વસતાં દીગંબર પુરે, ભુળે મરીયો છંક. એ બેઠકરી.૭
 કસ્તુરી કટી બંધમાં, લે મૃગ ફરે વેરાન
 ગુણીયલ પાલેજો પડે, જતન કરે જ્યમ જાન. એ બેઠકરી.૮
 મલીયા ગિરિચંદન ધરે, ગર્ધવ પીઠ ઘણાય;
 ભોગવનારા ભોગવે, સુખના ગર્ધવ થાય. એ બેઠકરી.૯
 કથા કૃષ્ણ કિરતારની, કહો કર્મઠને કોય;
 કહે ભઈલાલ બેઠકરીને, કદર કદીના હોય. એ બેઠકરી.૧૦

(ગઝલ.)

કરી દૃઢ ટેકની ભક્તિ અમો સંન્યાસ એ લઈશું.
 ઉઠાડી આગ સંસારે, પ્રભુના ખાસ થઈ રહીશું;

ભલે વિભુતી લગાવે કે, અમે એ ના કદિ અહિંશું,
 અમેતો ભક્ત થઈ પુરા, હરિના ધામમાં ધઈશું ?
 બળો રીદ્ધિ અને સિદ્ધિ, પડે તન તાપ તે સહિશું ?
 ફરી આ ભતે ભૂમિમાં, ગુણો ગોવિન્દના ગઈશું ?
 બળે તો છો બળે સર્વે, તજી ધન ધામને દઈશું ?
 ઉઠે અંગાર અન્તર તે. અમારા રનેહીને કહિશું ?
 ખરેખર ? ભક્તિના હોળે, પડીને નેહથી નહિશું ?
 નથી ભઈલાલને પરવા, ખવાડે નાથતો ખઈશું ?

ગઝલ કુવાલી.

અરે ! સંસાર આ તરવા, ગુફકો જ્ઞાનીને કરશે ?
 ફડી શીક્ષા લઈ ખ્યારા, પ્રભુની ભક્તિમાં ભળશે ?
 હૃદય વિશુદ્ધ રાખીને, હરિરસ હેતથી હરશે !
 કૃતમિ પ્રેમલા પાપી, તણો વિશ્વાસ ના કરશે ?
 લોલા એ લાલની જાણી, ગિરિવર નાથને વરશે ?
 કરી સતો તણી સેવા, ખરા નિજ ધર્મમાં સરશે ?
 અવરને જ્ઞાન આપીને, નહિ અભિમાનમાં ફરશે ?
 મહિલા મંડળી દેખી, વિકારો ના દીલે ધરશે ?
 ભમાવી ભામિની લોળી, કરમ કુડાં નહિ કરશે ?
 બકી બીજા બધા માટે, તમેતો ના ડુળી મરશે ?
 લગાવી નાથથી તાળી, પ્રભુના દાસ થઈ ફરશે ?

મધુર મીઠાન મારીને, પછીથી જુરમ ના કરશો ?
 જુઠા સંસાર આ બાણી, વિલુના વિરહથી બળશો ?
 હરિના નામની મિઠી, સદાયે સામટી રળશો ?
 અરેઓ ! ઓ. !! મુસાફરરે ! કહ્યું જે તે બધું કરશો ?
 પછી લઈલાલના સ્વામી, તણી આજ્ઞા બધી પળશો ?

“ ચાહ. ”

—ગઝલ—

કહે શું શું !! બગાડયું છે, બરા મુખ બોલતી બને ?
 યુરોપેથી આહીં આવી, કરે છે કેર ! તું શાને ?
 અમારાં બાળથી છાતું, તને તો દુધ આપ્યું છે;
 છતાં ઓ હાકણી બે કાં, કરે છે કેર ! તું શાને ?
 અમે ધન ધાન્યની ખાણો, કરી ખાલી તને આપી;
 છતાં ઓ રક્ત પીનારી ! કરે છે કેર તું શાને ?
 અમારા લાગ્યની રેખા, ઉદય કરનાર ગોધન બે;
 લુટી જ છે છતાં હાવે, કરે છે કેર તું શાને ?
 અમારા દેશને તહેતો, પુરો ઘોળે દિને લુટયો;
 જુલમ શૂરવિરતા દાખી, કરે છે કેર તું શાને ?
 કરી તે મોંઘવારી રે ? ખરે બસ મોત વારી છું;
 યુરોપી દેશની પુત્રી, કરે છે કેર તું શાને ?

अहा ओ ! आह तारी रे !, सकण स्थाने करे स्वारी.
 हलु शुं शुं रही भाडी; करे छे करे तुं शाने ?
 अमारा पेटमां त्हेतो, लगाडी बुझनी डोणी:
 नवस्त्रां हेरवे तो पणु, करे छे करे तुं शाने ?
 हथे दिशमां अमर डीतीं, गन्गवी घोर नाहे त्हे;
 कहे लभिलास शुं वणीने, करे छे करे तुं शाने ?

मस्तान यांगा.

गझल.

हमे मस्तान योगी हय, कहा संसारकी परवा ?
 हमारा केन्द्र न्यारा है, हमे चेलाकी क्या परवा ?
 रमे हम इश्क बाजीकों, कहा स्पर्धाकी हय परवा ?
 जीगरी को झगूम करनेदे, जीगर देकें न हय परवा ?
 जहांसे हम भये बातल, वहांकी क्या हमे परवा ?
 यदी उत्ताद हो राजा, हमे काजीकी क्या परवा ?
 हमारा प्रेम कातिलकी, पुछनकी है कहा परवा ?
 जीगरकीसब कहे डारी, जांगर आलमकी हय परवा ?

એકડએકોલ ?

રાગ—ચિન્તન નેનું કરીએલ એ.

હંપતિ જન દીલ દુઃખ નવ ધરશે, લેજો શીખામણ સારીલ;
હરિ કૃષ્ણ ગોવિન્દના ઉપર, તન મન નાંખો વારી.

એકડ એકોલ ૦ ૧

વરા કરો ના કર્જ કરીને, મોટાઈમાં ના મરશેલ;
આવરાનું સર્વાયું કાઢી, વિવેકે પગલાં ભરશે,

બગડ યોલ ૦ ૨

ખરા રંગને ગયા ખોલવા, ભણતાં વિદ્યા ભુલ્યાલ;
હવે પસ્તાવો કામ ન આવે, જે બહેપારે ડુલ્યા.

ત્રગડ ત્રેણોલ ૦ ૩

વિના મુલના વેચાણ ધાશે, પરનારીના સંગેલ;
ખરની પેઠે ખાશે ખાસડાં, રહેજો સવળા ઠંગે.

ચાગડ ચારોલ ૦ ૪

સાધું સરકાર તણો ના, વંશ કદાપિ નયલ;
સજ્જન ને દુજ્જન સંગ થાતાં, કૂળ નિકંદન થાય:

પાંચડ પાંચોલ ૦ ૫

મોટા સાથે વાદ ન કરીયે, સુખડાં તેમાં સર્વલ;
જીવાની જાળવવા માટે, કાપો કુડો ગર્વ;

છગડ છોયોલ ૦ ૬

આકૃત આવે કદી ઘણી પણ, આત્મ ઘાત ના કરશેલ;

ધીરજ રાખી ધ્યાન પ્રભુનું, પુરણ પ્રેમે ધરશે.

સાતઠ સાતેજી ૭

પ્રભુ સેવામાં નામીલ થાને, ભ્રમણામાં ના ભુલોજી;

આજસમાં અવતર વહિ જશે, લક્ષ્મી જોઈ ના કુલો.

આઠઠ આઠેજી ૮

મુરખ સાથે માથા ફેણી, કરતાં કાંઈ ન વળશેજી;

મર્યું મિલાવ્યું જીવન ધન તે, જાગવીયું નહિ ખજારો,

નવઠ નવેજી ૯

મતુષ જન્મ ધરી મહા મોઘા, હરિજન સંગે રહેજોજી;

ભઈલાલ કહે ભગવાન ભજન, સુખડાં સર્વે લહેજો.

દશકો દશજી ૧૦

(નિંદા ચતુર્દશી.)

પાળેજ તેનો ધર્મ છે?

—ગઝલ—

નિન્દા કરો ના કોઈની, જગનાથનો ઠર રાખીને;

ઇશ્વર અરાધો પ્રેમથી, પાળેજ તેનો ધર્મ છે? ૧

કોઈ ભજે ભગવાનને, કો કાલી ભૈરવ અંબિકા;

જેના જનો જે તે ભજે, પાળેજ તેનો ધર્મ છે? ૨

તન્મય થઈ તન મન ધને, શ્રી કૃષ્ણ પુજા કો કરે;
 શંભુ ભજે કો રામજી, પાળે જ તેનો ધર્મ છે ? ૩
 અલ્લા ખુદા રહેમાનકો, નિજ દેશની સેવા કરે;
 ના દ્રેષ કરશો કોઈ રે ? પાળે જ તેનો ધર્મ છે ? ૪
 કોઈ કરે ખટ કર્મને, કો તપ અને સંયમ કરે;
 નારિતક થૈ નર કો ફરે, પાળે જ તેનો ધર્મ છે ? ૫
 અનક્ષેત્ર માંડે અપંગનું, કો જીવ હયાને વિચારતા;
 કો યજ્ઞ તીર્થાટન કરે, પાળે જ તેનો ધર્મ છે ? ૬
 કોઈ કપાળે આડુ કે, ઉભું તીલક ટીકી કરે;
 વિવિધ છાપો છો કરે, પાળે જ તેનો ધર્મ છે ? ૭
 રૂદ્રાક્ષ તુલસીની ગળે, માળા ધરે મન લાવતી;
 ગુંજા પ્રવાલ કો અસ્તિની પાળે જ તેનો ધર્મ છે ? ૮
 કો રાખ અંગ લગાવતા, કો વસ્ત્ર લગવાં પહેરતા;
 કો જન દિગંબર થૈ ફરે, પાળે જ તેનો ધર્મ છે ? ૯
 કોઈ અડે છોવાય, આલડછેટ કોય ગણે નહી;
 નિજ માર્ગની મર્યાદ સમ, પાળે જ તેનો ધર્મ છે ? ૧૦
 નિન્દા કરો પણ ના વળે, તો કાં વખત ખોટો કરો;
 મુખોપણે ના ટોકશો, પાળે જ તેનો ધર્મ છે ? ૧૧
 શુભ કીર્તિવાંત સદા રહી, નિજ ધર્મ આશ્રય જાળવી;
 ખળવાદથી ખચવું ખરે ! પાળે જ તેનો ધર્મ છે ? ૧૨

भरी स'प स'पत्ति भेजनी, प्रभुना पढ़े लक्ष्मि सल;
 गोविन्द शुभ्र जै लव तरो, पाणे ज तेनो धर्म छे ? १३
 कोटी विधिनी छपना, ने विट'भषु सर्वे तल;
 लछलाव पणतो पाणजे, पाणे ज तेनो धर्म छे ? १४

वियोग वेदना ?

राग-कांटो लाग्योरे देवरीया.

(हमसें ना सहा जाता ?)

(अये) महेबुब कतल क्यों करते, हमसें ना सहा जाता ?
 तेरी खुबसुरत गबरु, सुघर गुलजार सांवरीजा;
 चितवनिका झगम तिरछा, हमसें ना सहा जाता ?
 मीठी अमृतसी बतियां, याद कर फटती हैं छतीयां;
 वे मालम आलम मेरा, हमसें ना सहा जाता ?
 खीला या गुलचमन जोवन, बाहिकी बहार बहेतीहें;
 हजर चस्मे पलक होजा, हमसें ना सहा जाता ?
 सांचे मतलबके गरजी, आलम क्या कहलाते हो;
 मिलादे नजरांसें नजरां, हमसें ना सहा जाता ?
 झगमकी मारी भैमे जोगन, कोनपें दिलका दर्द पुकारुं;
 भये भइलाल महेरम कैसें, हमसें ना सहा जाता ?

પ્રેમ છકી પ્રાઢા ?

ગજલ.

બજાકે બાંસરી મેરી, નિઘાસેં ક્યોં છપાતે હો ?
 હજુર દીદાર કર તેરા, પિછે કેસેં છપાતે હો ?
 ચઢી કર દેખ લે મ્હેરમ, અહા વસ ક્યા પિછે હોતી;
 અર્બાતો બિર્હ જ્વાલામેં, દબા હઝરત જલાતે હો ?
 મિર્લી હેં બ્હોતસી તોકો, પરિ યહ દીલચમન ન્યારી;
 જુઢા દે ચશ્મસેં નજરાં, ગુપત વ્હે ક્યોં મલ્હાતે હો ?
 અયે આલમ તુઝે માલમ, નિઘા મિલતે સવે હોગી;
 વહુત હમ ક્યા કહે આશક, અવર માશુક ચહાતેહો ?
 ગુમાની હીઠ લંગરવા. મહેર મ્હેરમ કરો હમસેં;
 મયે મર્દીલાલકે પ્યારે, અબ તુમ ક્યોં પીઢાતે હો ?

(તમારું શું બગાડયું છે ?)

ગજલ,

રસિક સરદાર સાંવરીયા, તમારું શું બગાડયું છે ?
 નથી જો એમતો કામણ, કરી દુઃખ કાં બગાડયું છે ? ૧
 અધિકમાં ચાલતાં ચાલે, તમે પાટુ વગાડયું છે ?
 કહો દુઃખ કેમ વેઠાશે, તમારું શું બગાડયું છે ? ૨

અમે કુલ ધર્મને છોડી, હૃદય તમથી લગાડયું છે ?
 છતાં મુજને તણ બીજે, અધર અમૃત ચખાડયું છે ? ૩
 બધી બાણી નિહુરે રે ! ચતુરચિત્ત જ્યાં રમાડયું છે ?
 કહો ભાઈલાલના સ્વામી, તમારે શું બગાડયું છે ? ૪

વસંત વિયોગી.

રાગ. ખૈરવી યા કાંલિંગડો.

પિયા વિન કેસે કટે દિનરેન. ટેક૦

આનંદ ધુન મચત સવ આંગન, દેખ દુઃસ્વીત વ્હે નેન;
 યા હોરીકે ઓસર મેરે, હજુર ના પિયા મુખદેન. પિયા. ૧
 અવીર ગુલાલ અગનસેં લાગત, મેં બિરહન નહિ ચેન;
 સુર સુર મરતેં કોન મિલાવે, ઇન સાંવરેકી સેન. પિયા. ૨
 મદન મહિપતિ જોર જમાવત, એહુ સુઠયો જીય લેન;
 મહિલાલ પિયા એક બેર હમારી, નજરાંસે જોરી દે નેન. પિયા. ૩

ગીતીવૃત.

માટીનાં આં માણસ, માટી માહે મળી અંતે ઠરતાં,
 તો વળતી શા માટે મિથ્યા વપુનો અભિમાન જ ધરતાં. ૧
 પરાપકાર દયાને, ન્યાય પરાક્રમ થકી જિવન જેતું;
 દુનિયાને ઉપયોગી, થઈ પડયું છે, સફળપણું એનું. ૨

પેચ પ્રપંચ કરી જે, કપટાચારી કુટિલપણું ધરતો;
 તે ચિરકાલી કીર્તી સંપાદન કદિ નવ પોતે કરતો. ૩
 પુરૂષારથ કરવાથી પ્રભુતા જનને પુરણપણે મળતી;
 એ વિણ અન્ય ઉપાયે, પ્રભુતા જનને કદિએ નવ ફળતી. ૪
 રંઠીબાળે રીઝે નિર્લજ નારી નજરે નિરખીને;
 કાગ જુઓ આમિષને, નિરખે હરહમ હૃદયે હરખીને. ૫
 લોભી જનને ધનની, ઇચ્છા અતિશય વધતી દેખાયે;
 અંત સમે આવે પણ તૃષ્ણા તેની નવ પુરી થાયે. ૬
 માયાની જાંઘળે ગુંથાણું તે પ્રભુ પદ નવ પામે;
 માયાના આગ્રણનો, પરદો આડો પરતો તે ઠામે. ૭

સોરઠા.

આવે આપત કાળ, મુંઝાતું મન તે સમે;
 ભાસે ભવ વિકાળ, ભ્રમિત થઈ નિશ્ચિન ભમે. ૧
 દઢતા જેવી હોય, સંકટપની મનમાં સદા;
 તેવી તે જન જોય, કાર્ય સિદ્ધો આ જગતમાં. ૨
 સેવા કરીને જેમ, સતિ નિજ પતિને વસ કરે;
 ભક્ત જનો પણ તેમ, સેવાથી પ્રભુ વશ કરે. ૩
 હોય હૃદયમાં હેત, હમેશ હરિની ઉપર તો;
 સુઝે શુભ સંકેત, હરિ ભજવાનો હૃદયમાં.
 હરિને ગણી હજુર, ચાલે જે સંસારમાં;
 તે જન બને ન ર, નિજ જિંદગાનીમાં કદી. ૫

દોહરા.

અનુભવ પકવ થયા વિના, રસિક કદિ ન થવાય,
કેરી પણ પકવ્યા વિના, રસવંતી નવ થાય, ૧
ભક્ત તણી ઇશ ઉપરે, લગની લગી ન જાય,
ચઢે રંગ ઉન ઉપરે, તે નવ ઉતરી જાય. ૨
યોગ્ય પણે વપરાય તો, અપ્રિયમાં પ્રિય ભાસ;
લવણ નિયમસર નાંખતાં, આપે અન્ન મિઠાસ. ૩
પ્રભુના પુરણ પ્યાર વિણ, સદ્ વસ્તુ નહિ સહેલ;
હીરો કોહી નૂર તો, મેળવવો મુશ્કેલ. ૪
ધરે ચકોર જ્યમ ચંદ્રનું, ધરીએ એવું ધ્યાન;
ઈશ્વર પર એક તાર થઈ, ભુલવું મોહક ભાન. ૫

શીખરણી.

નમાતાં કામોમાં વખત નવ મિથ્યા પરહરો;
ગણી મોંઘાં મૂલે, સમય સઘળાનો વ્યય કરો,
ગયો તે ના આવે, અવસર ફરીથી અહીં જીવો,
ધરી શિક્ષા ઉરે, અધિક સર્વે આળસ ખુવો. ૧
જીવાનીની જવાબે, અધિક જન એમાં પ્રજ્ઞતા,
પહીને કુછંદે, વિષય રસમાં એ સખડતા;
ગુમાવે છે મિથ્યા, જનમ સઘળો જોખન મદે;
પડે છે અંતે એ, અધમ થઈ નકે નિચ પદે.

॥ सनम अन्वेषण ॥

बस्लमें मस्लत जमा अब क्यों सनम रुसा रही है ?

में ही गाफिल फनमें तेरा क्यों मुझे तनहा किया है ?

अयि जीवननौकाकी मल्लाह !

या सुफी क्यों ले रही है ?

रुह गभराता भंवरसे

मिस्किन अब ये रो रहा हैं ?

एनक थे जिसको देखतेरी

नफ्समें चितवन रहा है !

आसमांसे तडित् सम परचा

दीखा अब क्यों छुपी है ?

कीट भमरीके ही तुरमें

फनभी उस्का ले रहा है !

आबद हुं मस्ताना लगनमें

ईसरार् क्यों दीखा रही है ?

भस्म या तन पर लगाकर हाल फकीरीका लीया है !

दुंदने तुझको सनम मैं त्याग दुनियांका कीया है !

મન મધુકર મધુમથન ચરનસરોજમધુ પીલે;

મૃગતૃષ્ણા જ્યોં યા જગ રચના તાહીસોં છૂટ ઉઠ હઠીલે ॥ ધ્રુવ. ॥

શ્યામલ કોમલ મંજુપ્રવાલનમેં કર ચાલન તાહીસોં રંગ રસીલે: ॥

સબ ઓર વિષય વિષ લોલુપતા ત્યજકર ગુંજ રહ સ્વીલે ॥ મન. ॥

યહી મર્ત્યજનમાંઝ સ્વીલી વિષવેલીન તાહિકે ફલ ન સ્પૃશકર લે;

હિતકારી મુકુન્દવિહારી ભલા અવ તો ધનશ્યામ હૃદય ધરલે ॥

મન મધુકર મધુમથન ચરનસરોજ મધુ પીલે;

દુધની ડેરી !

—ગઝલ—

તમારું રક્ત પીનારી, તમારું માંસ ખાનારી,

ખરેખર જીવતી ડાકણ, હૌસે છે દુધની ડેરી ?

તમારા લોહોની તરશી, તમારા હૈય્યા પીશી;

ચુશી ચુશી કુચા કરતી, જીવોને દુધની ડેરી ?

તમારાં કુમળાં મોંઘા, અને બહાલાં મૃદુ બાળક:

ભુજી ભુજીને ખાનારી, ખરેખર જીવતી ડાકણ ?

જીવન અમૃત ગરીબોનું, અરે એ છાશનું પીણું ?

છીનાવી તે બધું લીધું, જુઓ આ દુધની ડેરી ?
કહું ડાકણ, કે શાકેણ, કહું ચુડેલ કે ચંડી;
મળે ના વિશ્વમાં જોડી, ખરે તુજ દુધની ડેરી ?
જલાવી જીવતી ડાકણ, ભરાનીનું ભરો અપ્પર;
પછી તમ બાલુડાં જુઓ, બને છે કેટલાં જખ્ખર ?

“ અમારો દેશ. ”

જીવન હમારા દેશનું, ધોળે દિને લુંટાય
ગોધન અમારા દેશનું, પરદેશ ચડ્યું નય છે.
આંખે ઝરે અંગાર, રોમે રોમ ઉભા થાય છે.
સરકારકે દરબારમાં, ના દાદ કે ફરીયાદ છે.
જે દેશના લોકો તણી, ઉપજ રૂપીયા ત્રીસની.
તે દેશના લોકો તણી, ક્યાંથી રહે સારી સ્થિતિ ?
સાત કોટી જન અરે ! આ દેશમાં ભુજે મરે;
હા ! ખાય એકજ ટંકને, ના રાતનું વાળુ મળે.

“ દુષ્કાળ. ”

જે દેશમાં ધન ધાન્યથી, વસુધા બધી છલકે જતી,
જે દેશમાં ઘી દુધની, જોળો સદાયે ઉઠતી;
તે દેશમાં દુર્ભિક્ષની, ચીસો પડે છે કારમી;
ન ધાન્ય ધરપતથી મળે, ઘી દુધની ત્યાં વાત શી ?

(એ હિંદુસ્થાન.)

રૂચિકર—છંદ

મોંઘવારીની મોટી હોળી, લડલડ સળગે-હિન્દુસ્થાન;
જવાળા ઉડે ગગન સમીપે, ધીકે ધરા બહુ-હિન્દુસ્થાન,
ભસ્મ થાય છે ભારત તનુજે, તેમાં બળીને-હિન્દુસ્થાન,
હાય અન્નને હાય વસ્ત્રની, પડે બુમો બહુ-હિન્દુસ્થાન,
મોંઘવારીની મોંઘણ મંદઈ ઘર ઘર આજે-હિન્દુસ્થાન,
હાય! હાય!! ને રહા પીટથી, કકળી ઉઠ્યું-હિન્દુસ્થાન;
ટાઢે મરતાને થર થરતા, કંઈક રખડતા-હિન્દુસ્થાન;
વસ્ત્ર મળે નહિ અંગ ઢાંકવા, કંઈક જનોને-હિન્દુસ્થાન;
શિયળ ઢાંકવા વસ્ત્ર વિનાથે, નારી રહે કે-હિન્દુસ્થાન,
આપઘાત તે કરે બિચારી, લાજની મારી-હિન્દુસ્થાન,
મોંઘવારીની મહા જળમાં, કંઈક ફસઈ ને-હિન્દુસ્થાન,
દુધપીતી દિકરીયો કરતા, છાના માના-હિન્દુસ્થાન;
મલાઈ માખણ જાય વિદેશે, કુચા ખાય છે-હિન્દુસ્થાન,
ટીપુ છાશનું મળે ન માગ્યું, આજ દશાએ-હિન્દુસ્થાન;
૫૦-૬૦

આતે મોંઘવારી કે મોતવારી ?

—ગઝલ—

નથી આ મોઘવારી પણ ખરેખર! મોતવારી છે,
પ્રજનાં પ્રાણ હરનારી, તીણી આતો કટારી છે.

કરી કંટોલનો ઠમકો, ઠઠણ કરતી ઠગારી છે.
 યુરોપી યુદ્ધની એતો, મહા મોંઘી કુમારી છે.
 તજીને તાતનું ઘર એ, લમે છે વિશ્વમાં આખા;
 જહી પગલાં પડે તેનાં, તહાં અન્ન વસ્ત્રના શાખા.
 છકેલી છાકમાં એતો, ફરંદીને ધુતારી છે;
 યુરોપી લક્ષ્મી વૈલવની, મગજ એને ખુમારી છે,
 પ્રભના પેટમાં એણે, કુધા હોળી જગાડી છે;
 ગરીબડા હિન્દને લાગુ, પડેલી એ ખીમારી છે.

પ્રસ્તાવીક પંચદશી.

સોરઠા.

નિરથી ના ભીજાય, તેલાળા અક્ષર કદી;
 ધુતથી ના ધુતાય. સુધરેલા જન તે સહી. ૧
 માણે મુરખ મોજ, સાદા સજ્જન છે સદા;
 લલકે ફરતા રોજ, સાહેબથી સીપઈ સદા. ૨
 હાલે હઠકવાય, ભસ ભસ કરતા શ્વાનને;
 જીવનું જોખમ થાય, કરડે જો કોઈ દિન એ. ૩
 કાયા કાચી જાણુ, માટીના ઢેપાં સમી;
 રહે એહ નિર્વાણુ, થાય દરદ ના ત્યાં લગી. ૪

શુરા રહે ખઈ જાય, સમય મહા બળવાન છે;
 એ અર્જુન (એ) વિદ્યાય. કાબો જો અર્જુન હુટે, ૫
 સમાન છે સાં કોય, ઈશ્વરને અવની વિષે;
 રાય રંકની જેમ જનમ મરણ રીત અફે. ૬
 મિત્ર દુમિત્ર બધાય, દુઃખ પટે પરખાય છે;
 અગ્નિમાં જોળખાય, સાડું નરસું સુવાર્ણ તે. ૭
 સ્વાસ્થ સાધી જાય, દુટિલ મિત્ર દુટિલપણ;
 કુંડી કરડી ખાય, ઉંદર જ્યમ ઉંચા પછી, ૮
 કુટુંબ કથળી જાય, ઘરમાંથી ઘરકું જતાં;
 મણકા સો વિખરાય, માળા મેજા તુટતાં. ૯
 જુવો તપાશી તમામ, ખ્યાડુ સોને પેટ છે;
 પણ દેયે ત્યાં હામ. પીડા જો ઝાઝી પડે. ૧૦
 લેવા સરખી જાણ. સદબુદ્ધિ પણ રંકની;
 રસવંતિ નિર્વાણ, ઈશ્વર નિર્ધન તણી. ૧૧
 ખને બહુ નિર્માલ્ય, અછલ ઉતેજન વિના;
 કારીગર કંગાલ, હાલ જુઓ આ હિન્દમાં. ૧૨
 આપ નહિ જોળખાય, ડોળાએલા દીલમહી.
 પ્રતિબિંબ ન પરખાય, ડોળેલા જળમાં કદી. ૧૩
 જ્ઞાન ધર્મ વ્રત નેમ, જપ તપની ભ્રમણા તજ;
 કર પ્રભુથી દઢ પ્રેમ, સાચા દીલમાં લે ખચી; ૧૪
 શોભે કેમ લગાર, વર વગરની જાન તે;
 કૃષ્ણ વિનાનું કથન, મિથ્યા શ્રમવત જાય છે. ૧૫

લેખક-પ્રકાશક- ભાઈલાલ ઇંગ્લેશ્વરી વ્યાસ, બોરસદ

ગદ ગદ ગિરાથી આટલું, લખતા પડી બેભાનમાં,
તલકાળે ત્યાં આવ્યા પ્રભુ, છો સ્નેહના સાચા રાખુ.

વડા માટે અગિયાર પેલ ૨૦ ૨ મુદ્રાઓ.

